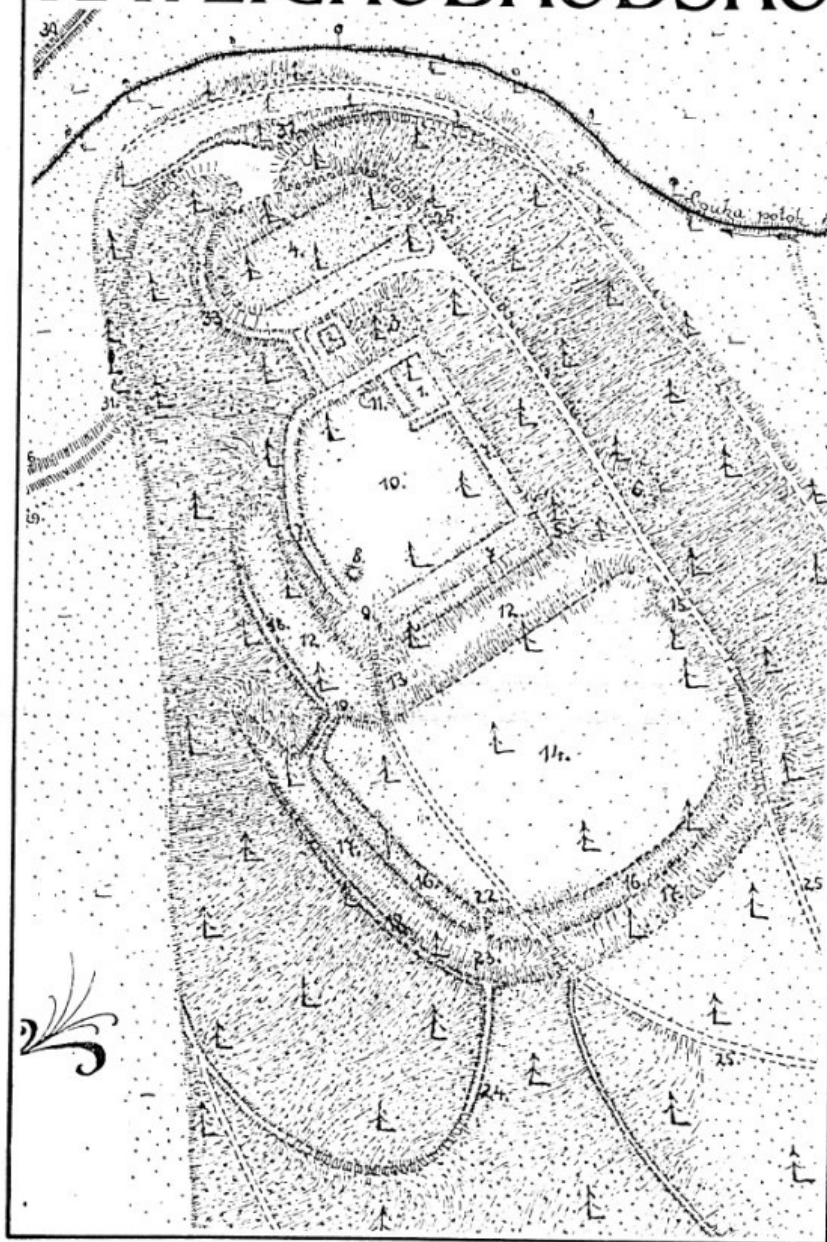

HAVLÍČKOBRODSKO 4

Vlastivědný sborník

- 1 -

KRONIKÁŘSTVÍ A PROTISPOLEČENSKÉ JEDNÁNÍ

Robert Jonák

V životě lidské společnosti převažují případy pozitivních přístupů občanů k plnění povinností, případy uvědomělé a obětavé práce ve prospěch celku. Přesto se bohužel nezdědky setkáváme s negativními jevy, se skutky, které znamenají porušení zákona a mají svoji dohru v řízení před příslušnými státními orgány. Naskytá se přirozeně otázka, jakým způsobem tato jednání zachycovat v činnosti kronikářů tak, aby byla dokumentována jejich historická hodnota a na druhé straně, aby nedošlo k porušení práv na ochranu osobnosti, porušení zásady presumpce nevinu v trestním řízení a zápis v kronice nevytvářel nežádoucí překážku pro pozdější uplatnění potrestaného občana ve společnosti.

Při řešení těchto skutečností je nutno přesně rozlišovat mezi skutkem (tedy tím, co se stalo) a mezi závěrem příslušného orgánu o vině konkrétní osoby a uloženém trestu.

Skutek sám o sobě je objektivní kategorií, historickou událostí a pokud má význam pro život konkrétního místa či budoucí generace, bude účelné a vhodné ho v kronice zaznamenat a popsat. Tedy uvést například, že došlo k požáru stohu či stodoly, dopravní nehodě, při níž byl usmrčen občan, poškození soch na mostě, výzdoby kostela nebo hřbitova, přepadení občana, vraždě apod. Zde se jedná o konkrétní události a nic nebrání tomu, aby byla v zápisech uváděna přesná místa i jména poškozených osob, například, že při dopravní nehodě v Nádražní ulici byl usmrčen občan Jan Novák, že na lesní cestě byl přepaden, oloupen a zraněn občan Josef Vondráček, že při taneční zábavě bylo poškozeno zařízení kulturního domu, že došlo k poškození náhrobků na hřbitově a podobně.

Složitější je otázka, v jakých případech a kdy uvádět plná jména pachatelů. Odpověď nacházíme v trestním řádu, který konstatuje, že do doby, než je pravomocným rozsudkem vyslovena vina, nelze na nikoho hledět, jako by byl vinen (institut presumpce nevinu). Do této doby proto nelze ani v tisku, tím méně v historických pramenech, uvádět plná jména, neboť nikdo nemůže přesně předvídat výsledek trestního řízení. Právní mocí rozhodnutí je trestní řízení skončeno a změny rozsudku lze dosáhnout jen mimořádným opravným prostředkem, jehož uplatnění přichází v úvahu jen výjimečně. Proto po pravomocném rozhodnutí lze v zásadě uvádět i v kronikách plná jména pachatelů. Je však nezbytné si pro účel zápisu upřesnit obsah konečného rozhodnutí soudu. Soud totiž musí vinu ve všech oblastech pro-

kázat a pokud se to nepodaří, či není možno plně vyvrátit uplatněnou obhajobu, může se skutkový stav rozsudku oproti původnímu stavu změnit, například v místním pohostinství se vyčíslí manko 50.000,- Kčs, ale prokáže se vedoucím, že odcizil pouze 20.000,- Kčs. Pak by se mohly zápisy rozházet s objektivně a autoritativně zjištěným stavem. Podobně mohou mít vliv na výsledek trestního řízení další skutečnosti, jako je např. trestní odpovědnost pachatele, amnestie, promlčení atd. Proto doporučuji si tyto skutečnosti před případným zápisem ověřit u zastupitelstva obce, policie, či u soudu. Zejména v případech, kdy se v kronice uvádějí plná jména osob, je třeba se držet přísně faktů a vyvarovat se vlastních hodnotících úvah, názorů a stanovisek.

Problémem je skutečnost, že trestní řád umožňuje po určité době odsouzení pachatele zahladit a vytvořit stav, že se na něho hledí, jako by nebyl odsouzen. Není pak povinen toto odsouzení uvádět v dotazníku a nesmí být k němu přihlíženo. Je však pravdou, že se zhlazení týká pouze faktu odsouzení, nikoliv skutečnosti, že dotyčná osoba spáchala čin nebo byla ve výkonu trestu odnětí svobody a z tohoto pohledu by institut zhlazení neměl být překážkou výše uvedeného postupu. Na druhé straně by však zápis v kronice mohl být, např. při výstavách, besedách o historii obce apod., na újmu plného uplatnění dotyčné osoby ve společnosti.

Z těchto pohledů se domnívám, že by plná jména pachatelů měla být uváděna jen v mimořádných a závažných případech, které vyvolaly širokou odezvu na veřejnosti, a to tam, kde údaj o pachatelích má historickou hodnotu a zápis bez něho by byl neúplný nebo postrádal smysl. Týká se to především nejzávažnějších trestných činů, jako je např. vražda, loupež, protistátní trestná činnost apod. Zvláště pečlivě je třeba hodnotit tyto záležitosti u mladých lidí a dětí tak, aby jim ojedinělý poklesek daný nezralostí nebránil v dalším životě. Zřejmě nebude účelné podrobně tyto skutečnosti rozvádět v méně závažných případech, které nemohou mít z hlediska vývoje obce ani odkazu budoucím generacím přílišný význam. Například popisovat, že Anna Nováková odcizila v obchodě kostku másla, nebo že Jan Horák napadl a zranil při hádce svoji manželku apod.

Významnější historickou hodnotu může mít však údaj o tom, kolik bylo na území obce spácháno přestupků, přečinů či trestných činů, kolik osob bylo ve výkonu trestu odnětí svobody, kolik osob má uložen ochranný dohled atd. Toto sledování umožňuje posuzovat v delší časové řadě vývoj morálně politického stavu obyvatel a jejich postoje k dodržování

právního řádu.

Za zmínku stojí ještě jedna skutečnost, týkající se rozvodovosti. Je nepochybné, že tento jev zaslouží hlubší pozornost pro své společenské důsledky a že žádná kronika se bez sledování rozvodů neobejde. Spolu s údaji o počtu narozených, zemřelých, sňatků apod. poskytují obraz o vývoji a struktuře obyvatelstva. Ani zde nic nebrání tomu, aby v menších obcích byly v kronikách jmenovitě uvedeny případy manželství, která byla rozvedena (je to změna osobního stavu občana stejně tak, jako sňatek a další skutečnosti). Avšak i zde je třeba vyčkat až na právní moc rozvodového rozsudku (neboť až do poslední chvíle mají manželé možnost vzít návrh zpět) a především se zdržet jakýchkoliv hodnocení a úvah o příčinách rozvratu konkrétní rodiny. Tyto skutečnosti jsou obtížně zjistitelné i v praxi soudů a v jednotlivostech nemohou mít historickou hodnotu. Rozvádění uvedených skutečností by mohlo mít negativní důsledky pro další život občanů a z hlediska historie jsou navíc takové údaje bezcenné. Ve větších místech bude zřejmě účelnější zachytit rozvodovost číselným údajem s možností vyjádření jednotlivých příčin rozvodů procentními ukazateli. Podobně lze přistupovat i k oblasti výchovy a výživy nezletilých dětí, kde zřejmě bude účelnější sledovat počty dětí, u nichž bylo třeba přijmout společenskou výchovná opatření. Podobně je možno postupovat i u dalších věcí projednávaných soudy, ať již jde o občanskoprávní či pracovní spory. Zejména v oblasti sporů majetkové povahy bude účelnější zachycovat jejich stav a vývoj spíše číselnými údaji, když rozepisování podrobností by nemohlo výrazněji ovlivnit přesnost a historickou hodnotu zápisu.

Společenské změny, k nimž došlo v naší zemi po listopadu 1989 staví před nás úkol objektivního a pravdivého zhodnocení minulosti. Došlo i k závažným změnám v právním řádu. Například zákon o soudní rehabilitaci prohlásil za zrušené stovky a tisíce odsouzení občanů např. za neplnění dodávek (v případě bývalých soukromých zemědělců), za kritiku režimu, za opuštění republiky apod. V současné době jsou tito odsouzení právně i společensky rehabilitováni. Na jedné straně údaje o jejich případech v kronikách mohou pomoci nápravě křivd, zejména tam, kde již nejsou k dispozici původní doklady, na druhé straně to ukazuje, že v této oblasti se mohou postoje a hodnocení měnit. Podobně lze poukázat na proces kolektivizace zemědělství, na odebrání majetku bývalým vlastníkům atd. Proto je nutné z pohledu odkazu budoucím generacím citlivě spojovat požadavek objektivního informování veřejnosti se zásadami respektování občanských

práv a svobod. Vyvarovat se snah po okamžitých laciných senzacích a naopak zajistit v zápisech trvalou dokumentační a historickou hodnotu, která by byla založena na objektivních faktech. Okresní soud kronikářům poskytne v konkrétních věcech potřebné informace.

(1990)

BYDLENÍ VESNICKÉ CHUDINY NA HAVLÍČKOBRODSKU

Luděk Štěpán

V rámci spolupráce mezi Okresním muzeem v Havlíčkově Brodě a Souborem lidových staveb a řemesel Vysočina byli v únoru 1987 požádáni kronikáři obcí o informace k problematice bydlení vesnické chudiny a k některým dalším otázkám lidového stavitelství. Cílem bylo nashromáždit poznatky o bydlení nejchudších vrstev venkovského lidu, čemuž doposud nebyla věnována náležitá pozornost.

Dotazník vypracovaný Jaroslavou Bubnovou z Okresního muzea měl jedenáct otázek. Odpovědi zpracovali a vrátili 52 kronikáři, kteří ve většině případů přistupovali k tomuto dobrovolnému úkolu s nevšední péčí a porozuměním. Pouze 9 kronikářů vrátilo dotazníky prakticky bez údajů. Vcelku tato dotazníková akce předčila očekávání organizátorů a dnes je možno říci, že jejich zásluhou mohl být získán ucelený obraz o bydlení venkovské chudiny v 19. a 20. století, jaký v rámci východočeského kraje existuje jen v okrese Chrudim. Výsledkem je doplnění, případně potvrzení těchto poznatků:

- 1/ Před zrušením roboty pečovaly o občany odkázané na cizí pomoc vrchnostenské chudinské ústavy a špitály.
- 2/ V polovině 19. století bylo obcím nařízeno zbudovat "ústavy obecních chudých". V praxi to znamenalo zajištění střechy nad hlavou, jídla a nejnutnějšího ošacení.
- 3/ Ubytování obecních chudých obce zajišťovaly:
 - využitím pastoušky (ve druhé polovině 19. století se rušila společná pastva a zanikla funkce obecního pastýře), jako například Koňkovice, Termesivy, Skuhrov, Chrtín, Malčín, Krátká Ves, Bezděkov, Tis - Kněž,

Trpišovice, Kozlov, Maleč, Pavlov u Ledče, Okrouhlička, Veselý Žďár, Šlapanov, Jeřišno a další

- ubytováním v obecní sušce lnu - pazderce, jako například Dolní Krupá, Kyjov, Nová Ves u Chotěboře, Křížová, Radňov, Rozsochatec a další
 - postavením domku pro obecní chudé, jako například Oudoleň, Havlíčkova Borová, Květinov, Poděbaby, Ždírec, Bačkov, Stříbrné Hory a další
 - umístěním u sedláka po dobu tří až pěti dnů; u chalupníka po dobu dvou až tří dnů, což bylo nazýváno chozením "po pořádku" (podle pořadní knížky)
- 4/ Strava byla zabezpečována u rolníků, a to zase podle pořadních knížek. V případě, že si obecní chudý nemohl pro jídlo dojít, nosily mu je děti nebo děvečka.
 - 5/ Nejnutnější ošacení, výdaje za rakev a vykopání hrobu byly hrazeny z pokladny obecních chudých.
 - 6/ Příjmy do pokladny obecních chudých se zajišťovaly z pokut, z poplatků ze zábav nebo za povolení stavby s výjimkami oproti stavebnímu řádu.
 - 7/ Od konce 19. století se běžně v lidové mluvě zaměňují pojmy pastouška, pazderka a bývají tak běžně označovány domky pro obecní chudé, i když pastouškou nebo pazderkou nikdy nebyly. Vzniklo to tím, že než se obecní domky postavily, byl to nejběžnější způsob ubytování obecních chudých. Tyto pojmy se často zaměňovaly i v hodnocených informacích našich kronikářů a jedině hlubším zkoumáním by se daly upřesnit.
 - 8/ Ubytování pro obecní chudé přetrvalo až do začátku 50. let našeho století, avšak od roku 1945 to bylo za výrazně lepších podmínek.
- Ve stejném období, kdy probíhala tato dotazníková akce mezi kronikáři, zkoumali pracovníci skanzenu Vysočina vývoj lidového stavitelství na Havlíčkobrodsku podle stavebních plánů ve fondech Okresního archivu na pracovištích v Pohledu a v Chotěboři. K poznání obecních domků pro chudé přispěl stavební plán z roku 1853 pro obec Šimanov, kde je v půdoryse vyznačena místnost s pěti lůžky, místnost pro zatíženou osobu a místnost pro obecního "policejtu": V žádosti o stavební povolení se podotýká: "...jakož i pro ubytování v obci se nacházejících chudých nemocných osadníků sloužilo, vystavěti..." (fond OÚ Havlíčkův Brod, kartón č. 210/12). Podobně obecní domky byly zachyceny v Rovném (spojeno s obecní suškou lnu) a v Nové Vsi, kde byla zároveň místnost pro ponocného a kůlna pro požární nářadí (fond OÚ Chotěboř, kartón č. 140).
- V závěru je třeba poděkovat pracovníkům okresního muzea a především všem kronikářům Havlíčkobrodsku, kteří se průzkumu účastnili. Zvláště je

třeba vyzvednout úsilí a práci R. Dejlové (Termesivy), V. Benáka (Skuhrov), J. Hlaváčka (Tis - Kněž), S. Vence (Květinov), B. Dočekala (Stříbrné Ho-ry, M. Boušky (Stružinec), B. Votavy (Kyjov), P. Tlapala (Slavíkov), V. Jandy (Křížová), P. Hálka (Košíl), V. Neubauera (Havlíčková Borová) a V. Provazníka (Vilémov).

(1987)

KRONIKÁŘ JOSEF ČAPEK A MUZEJNÍ SBÍRKA V DOLNÍ KRUPÉ

Jaroslava Bubnová

Dnešní podoba měst i vesnic a způsob života jejich obyvatel se vyví- jely po staletí. V každé době žijí bohudík lidé, kteří dokumentují minu- lost i současnost písemnou formou i uchováváním různých předmětů.

Mezi ně patřil Josef Čapek z Dolní Krupé, který se po celý svůj život s nevšední pílí věnoval historii a současnosti svého rodiště a okolí. Na- rodil se 24. srpna 1909. Po základním vzdělání se vyučil strojařem mecha- nikem. Po návratu ze základní vojenské služby a kratší nezaměstnanosti na- stoupil ve 30. letech do mlékárny v Havlíčkově Brodě, kde pracoval jako strojní zámečník a později vedoucí údržby až do odchodu do důchodu. Ze- mřel 13. 5. 1988.

Od roku 1947 Josef Čapek vedl kroniku obce Dolní Krupá včetně bohaté dokumentační přílohy a svoji soukromou kroniku, které doplňoval dovednými dokumentačními kresbami. Významně se podílel na zpracování publikací "Ro- novce", "Dolní Krupá" a "700 let Horní Krupá". Zdokumentoval minulost i sběrem pověstí, vzpomínek pamětníků a dalších památek lidové slovesnosti.

Již od dětství, jak mu sdělila jeho manželka, sbíral se zájmem různé věci, poštovní známky, mince, nerosty i nejrozumnější předměty z minulosti. Často navštěvoval zříceninu blízkého hradu Ronovce, který ho přitahoval po celý život. S ním jsou vlastně spojeny počátky "Vlastivědné muzejní sbírky" v Dolní Krupé.

Při jedné své vycházce roku 1957 našel pan Čapek v blízkosti Ronovce první středověké střeby. Tento nále z vedl k dalším sběrům a výkopům a zá- hy se sbírka rozrostla o množství keramických zlomků, z nichž nejstarší jsou ze 13. století, o unikátní korbek s trojhranným ústím, pražský groš Václava II., strusku aj. Do dolnokrupské sbírky přibývaly z Ronovce vedle

keramiky kahany, hroty šípů, srp, kovová polní láhev, nože, kování k vo- zům i dveřím, klíče, množství hřebů, zbytky skleněných pohárů.

K panu Čapkovi se přidávali další zájemci a přátelé a tak vznikl v létě 1957 "Vlastivědný kroužek pro Ronovec a okolí", jehož členové byli: Josef Čapek st., Miroslav Klouček, PhMr. Jaroslav Karel, Josef Čapek ml., Karel Kubera. Kroužek měl mnoho dalších příznivců. Patřili mezi ně např. prof. Adolf Pauč z Havlíčkovy Brodu, Karel Blažek, rolník z Břevnice, manželé Hřebřinovi z Havlíčkovy Brodu, kteří darovali pro místní sbírku mnoho různých předmětů, národopisec Bohumil Studna s kolegyní Marií Ma- kešovou z Prahy. Ti darovali do sbírky odborné knihy, nerosty a pohled- nice.

V roce 1958 podpořil archeologickou činnost Čapkova kroužku dr. Ka- rel Černochořský z Archeologického ústavu v Brně. Prohlédl si nalezené zlomky a předměty, zhodnotil je a poradil, jak dále pokračovat v práci. V písemném vyjádření z 1. 9. 1958 napsal mj.:

"Také jsem zjistil, že se d vadním výzkumem podařilo získat menší kolekci keramických zlomků, které jsou nesporně starší než první psané zprávy o existenci hradu Ronovce a které lze datovat snad až do konce 12. nebo na počátek 13. století. Byl jsem také velmi příjemně překvapen tím, že se ze zlomků podařilo rekonstruovat několik velkých nádob zásobnicové- ho tvaru téměř v úplnosti, což je při keramickém materiálu z hradíšť a z hradních zřícenin zjev dosti řídký. Korbek s trojhranným ústím, vyko- paný rovněž na Ronovci, představuje pak ojedinělý tvar, který mi až do- sud nebyl znám.

Je tedy zřejmé, že již dosavadní nezištná a krajně obětavá práce jme- novaného kroužku je výzkumu časně středověké a středověké keramiky morav- ské velmi užitečná a lze očekávat, že také další výzkum, bude-li prováděn systematicky, přinese pozoruhodné výsledky. Bylo by proto velmi vhodné, aby "Vlastivědný kroužek pro Ronovec a okolí" byl ve svých snahách a svém úsilí podporován."

Zde je nutno připomenout, že výzkum na Ronovci se prováděl sice za vědomí příslušných okresních míst v Havlíčkově Brodě, avšak bez jakékoli finanční podpory.

Nalezené i zkonzerované předměty byly ukládány na zámku v Dolní Kru- pé v místnosti knihovny, kde zůstaly vystaveny spolu s dalšími předměty sbírky ve dvou zasklených skříních delší čas.

První přednášku o historii hradu Ronovce a jeho okolí, o vykopávkách a výsledcích výzkumu provedli členové kroužku 3. května 1958 v Břevnici.

Součástí přednášky byly ukázky nálezů. Poté, pro velký zájem veřejnosti, následovaly další přednášky - v Dolní Krupě, Rozsochatci i Havlíčkově Brodě. Práce dolnokrupského kroužku začala být známa po celém kraji. Dnes její členové seznamují široké okolí se svojí činností formou přednášek, diaseriálů i ve vývěsních skřínkách.

V roce 1960 vyzdíl pan Čapek a jeho přátelé část sesuté zdi v tzv. "rytířském sále" Ronovce a vsadil do ní měděnou desku, na které je stručně zaznamenána historie hradu podle Augusta Sedláčka. V roce 1962 přibyla druhá deska s vyrytým plánem hradu opět podle Sedláčkových Hradů. V tomto desetiletí se, až na malé výjimky, na Ronovci nepracovalo.

V roce 1971 přijel na prohlídku Ronovce dr. Tomáš Durdík z Archeologického ústavu v Praze. Jeho kontrolní návštěva se opakovala ještě třikrát. Při své třetí návštěvě archeologické výkopy na Ronovci v souladu se zákonem komisionálně zastavil a požadoval, aby byly odkryté architektonické články zaházeny. Doporučil, aby byla lokalita očištěna od vegetace a pracovníci kroužku aby pokračovali v konzervaci a inventarizaci nalezených předmětů. Poznámky dr. T. Durdíka jsou publikovány v bulletinu Archeologického ústavu ČSAV Praha "Výzkumy v Čechách" (ročník 1971, str. 14; 1972, str. 17; 1973, str. 15, 1978-79, str. 13).

V 70. a 80. letech pokračovaly nejnáslednější zabezpečovací práce na zdivu "rytířského sálu" Ronovce - spárování, doplňování vypadaných částí a zabezpečení koruny zdiva. Do této práce se zapojila řada mladých zájemců z Dolní Krupě a okolí. Zatímco o pracovní síly nebyla nouze, větším problémem byla finanční stránka. Část materiálu na opravy zaplatilo Okresní muzeum v Havlíčkově Brodě, část nizozemský státní příslušník Nord van Lie-rof, který má rodinný vztah k Dolní Krupě. Dolnokrupský rodák a kamenický mistr Josef Heřmánek v letech 1985 - 1987 zhotovil 4 erby původních majitelů hradu. Jsou vsazeny rovněž do zdi "rytířského sálu". Ve volném prostoru za erby je umístěna kovová schránka s doklady o práci na Ronovci i základními údaji o současném životě.

Vlastivědný kroužek se nezabýval pouze hradem Ronovec. Jeho vedoucí Josef Čapek byl rovněž sběratelem starožitností a k této zálibě vedl i ostatní členy kroužku. Sám měl doma, podle paní Čapkové, již od roku 1940 spoustu památek. Na str. 661 kroniky Josefa Čapka se dočítáme: "25. června 1950 k ukončení školního roku v místní národní škole byla uspořádána učitelským sborem - hlavně ředitelem Antonínem Hlouškem - výstava žákovských prací spojená s výstavou a prodejem knih a připojena výstava starožitností ze sbírky pisatele těchto statí". Vybrané starožitnosti tehdy zabíraly celou třídu.

Podle paní Čapkové byly předměty získány do sbírky z velké části darem od spoluobčanů a sběrem pana Čapka od lidí "z chalup" v Dolní Krupě, Horní Krupě, Zálesí, Údolí, Rozsochatci, Knyku i jinde.

V kronice na str. 49 - 50 Josef Čapek uvádí: "Já sám, jako školák, našel jsem několik zlomků pazourkových nožů, které jsem věnoval do sbírky místní obecní školy, ale i jiní školáci přinášeli podobné úlomky. Bohužel však tyto věci a celá sbírka nerostů ze školního kabinetu zmizely. V pozdějších letech našel jsem opět několik povrchových úlomků, které dosud vlastním". "V roce 1949 Alois Hejný, kovář z Horní Krupě, mi daroval kamennou sekeru z hadovce. Tato kamenná sekera byla nalezena na hornokrupsku". "V roce 1950 obdržel jsem cenný nále z doby kamenné - a to kamennou motyčku (rovněž z hadovce, ale světlejšího). Motyčka je však částečně poškozená". "Na podzim 1955 našel lékárník Karel z Havlíčkova Brodu opět zbytek z kamenné sekery v obci Horní Krupě a brzy na jaře 1956 vykopával ve hloubce asi 140 cm Karel Píkar z Dolní Krupě na Spořilově čp. 115 podobnou sekeru. Svůj nále z věnoval do místního muzea, který je tam s ostatními vystaven. Lékárník Karel ponechal svůj nále z ve svém vlastnictví. Do sbírek rodičů se muzea přispěl zdejší rodák Josef Konfršt, nyní lékárník v Jablonci n./N., dvěma zlomky pazourkových nástrojů, které získal ve svých studentských letech od zdejších dětí."

Pan Čapek zpočátku svojí sbírku přechovával doma až do roku 1958, kdy byla první výstava vlastivědného kroužku na zámku v Dolní Krupě. Pro velký zájem veřejnosti byla tato výstava přeměněna ve stálou expozici.

Během dvaceti let se sbírky ještě pětkrát stěhovaly. Až v roce 1978, po dlouhém jednání na MNV, získal pro ně Čapkův kroužek tři místnosti v přízemí dolnokrupského zámku, které si částečně přestavěl a upravil. Finanční náklady na opravu neslo Okresní muzeum v Havlíčkově Brodě. V současné době místní vlastivědné muzeum tvoří dva výstavní sálky a jedna místnost, kde jsou uloženy odborné knihy, fotografická dokumentace památek z okolí i nále zové fotografie a písemný materiál. Zároveň slouží tato místnost jako pracovna.

V dolnokrupském muzeu jsou vystaveny především archeologické nále z y z Ronovce i okolí, dále předměty získané sběrem či darem - sklo, porcelán, dřevěné a kovové nářadí a náčiní, plastiky, militaria, částečně i numismatika atd. Sbírk y jsou z větší části sevidovány v I. stupni, částečně i ve II. stupni evidence.

Vůdčí osobností při vzniku a práci vlastivědného kroužku v Dolní Krupě byl Josef Čapek, který získal další spolupracovníky a pokračovatele. Nezištně věnoval svou soukromou "sbírku starožitností" obci jako základ

budoucí historické expozice Dolní Krupé a okolí. Při naplňování svého záměru začal spolupracovat s Okresním muzeem v Havlíčkově Brodě a snažil se o legalizaci této expozice. Souhlasil s návrhem, aby sbírka přešla do vlastnictví Okresního muzea jako pobočka, či samostatná sbírková skupina a kroužek byl metodicky řízen muzeem, ale požadoval, aby sbírky kroužku trvale zůstaly v Dolní Krupé.

Přestože proběhla již celá řada jednání na různých úrovních, zůstává otázka správy dolnokrupské muzejní sbírky i nadále nedořešená.

(1990)

Použité prameny a literatura:

1. Zápisník Vlastivědného kroužku pro Ronovec a okolí založený v roce 1958.
Autor Josef Čapek
2. Soukromá kronika Josefa Čapka
3. Kolektiv autorů: 700 let Horní Krupé. Vydalo JZD H. Krupá v roce 1983
4. Vzpomínky paní Anny Čapkové a Josefa Čapka ml.
5. Informace Jana Kubery, člena vlastivědného kroužku v D. Krupé
6. Výzkumy v Čechách, bulletin Archeol. ústavu ČSAV Praha, roč. 1971, 1972, 1973, 1978-79
7. Záписы z jednání OK ONV Havl. Brod, MNV Dolní Krupá a Okr. muzea v Havl. Brodě

HUDEBNÍ SKLADATEL ALOIS JELEN, RODÁK ZE SVĚTLÉ NAD SÁZAVOU

Jiří Holan

Alois Jelen se narodil 11. května 1801 ve Světlé nad Sázavou. Jeho otec Jan Jelen byl zdejšíím rektorem či učitelem, ale též vynikajícím hudebníkem. Pocházel z Dolní Krupé u Havlíčkova Brodu (nar. 1754, zemřel 16. 2. 1813). Jeho manželka Barbora byla dcerou Antonína Svobody, pekaře ve Světlé n. S. Rodina Jelenova bydlila v domě čp. 101, kde byl původně panský špitál a kde je také umístěna pamětní deska s tímto nápisem:

"V tomto domě se narodil 11. května 1801 hudební skladatel a národní bu-

ditel Alois Jelen. Věnoval ochotnický spolek Sázavan 1933".

Základy školního a hudebního vzdělání Alois Jelen získal od svého otce. Protože pak projevil velké nadání, poslal jej otec na studia do Prahy na gymnasium, které tehdy bylo šestitřídní a potom na tak zvanou filosofii (dvoutřídní).

V roce 1813, kdy v důsledku napoleonských válek byla ve světeleckém zámku zřízena vojenská nemocnice a nával raněných zapříčinil, že vypukly nakažlivé nemoci a zemřelo mnoho lidí i ve městě. V té době také, 16. 2. 1813, zemřel mladému Jelenovi otec. Nebylo to pro studenta lehké, ale protože byl mezi svými přáteli a příznivci oblíben, ujal se ho pan Čeněk Mašek (1775 - 1831), ředitel kůru v chrámu sv. Mikuláše v Praze na Malé Straně. Pan Mašek byl znamenitý pianista a varhaník, takže mladý Jelen zde dostal opravdu tu nejlepší školu a stal se výborným hudebníkem a zpěvákem.

Zasloužilý ředitel kůru Týnského kostela v Praze pan František X. Parsch nabídl A. Jelenovi místo tenoristy na kůru, což po několik let umožňovalo, aby A. Jelen překonal ne právě dobré hmotné poměry, a mělo vliv na jeho další životní dráhu. Pan Parsch byl i laskavým rádcem a příkladem neochabující činnosti a píce, což mu A. Jelen splatil uveřejněním jeho životopisu v "Čechoslavu" (r. 1825) i s jeho podobiznou s poznámkou: "Na kameni z paměti reyseval Alois Jelen".

Filosofické studie skončily a Alois Jelen vstoupil 5. 11. 1820 jako devatenáctiletý praktikant do státní služby u gubernia Království českého, kde pracoval v archivu, od 15. 11. 1827 jako akcesista a od 3. 6. 1829 jako kancelista. Pak postoupil na registrátora. Stal se tak vynikajícím znalcem starých listin.

A. Jelen byl vedle svého zaměstnání nejen znamenitým hudebníkem a zpěvákem, ale i vášnivým vlastencem. Roku 1848 vypukla všeobecná revoluce, které se také zúčastnil. A již tehdy byl populární v českém národě, neboť byl zvolen do III. sboru Slovanského sjezdu, který byl zahájen 31. 5. 1848. Při volbách do ústavodárného říšského sněmu byl zvolen A. Jelen za říšského poslance za města Vlašim ad. Ústavodárný říšský sněm sešel se v létě ve Vídni (r. 1848), přeložen byl do Kroměříže, kde byl Jelen vynikajícím poradcem. Po vítězství nad vzbouřenými Maďary byl sněm 7. 3. 1849 rozpuštěn a nastala éra absolutismu v Rakousku. V tomto roce byl A. Jelen jmenován ředitelem archivu ministerstva vnitra ve Vídni. Ve funkci říšského archiváře přesídlil s rodinou do Vídně. Ale odtud velmi často zajížděl do vlasti, aby zde mezi známými pookřál. Na jednom takovém

zájezdu ranila jej mrtvice a zemřel 15. října 1857 ve Chvalech u Prahy, kde byl také pohřben. Jeho tělesné pozůstatky byly po 30 letech převezeny jeho dcerou paní Aloisí provdanou za Jana Choura, notáře v Brandýse n. Labem, do Brandýsa a uloženy zde do rodinné hrobky Chourových.

Za své zásluhy byl Alois Jelen jmenován čestným občanem měst Kroměříže, Pardubic a čestným setníkem měšťanského sboru Ostrožského v Praze, jakož i čestným členem jiných spolků.

Za manželku měl A. Jelen Marii Annu Quisovou, dceru Františka Quise, chirurga v Čáslavi, která zemřela 2. září 1856. Jejich rodina byla velmi početná: sedm dětí (3 syny a 4 dcery). Syn Vincenc Pavel J. byl úředníkem v ministerstvu obchodu, průmyslu a veřejných prací, zemřel r. 1852. Dcera Tekla, provdaná za historického malíře Karla Svobodu, zemřela r. 1867. Dcera Kateřina, provdaná za Václava Holečka, vrchního inspektora generální inspekce státních drah ve Vídni, zemřela r. 1890. František, magistrátní rada ve Vídni, zemřel r. 1893. Josefina, provdaná za lesního radu v Třebošnici Ellenbergera. Již zmíněná dcera Aloisie zemřela r. 1903. Syn Jan, úředník státních drah ve Vídni, zemřel r. 1895.

Tolik tedy stručná životopisná data světelského rodáka Aloise Jeleny. Podívejme se však na jeho činnost hudebního skladatele, protože se s láskou věnoval skládání českých písní sólových a sborových. Kdy vyšla jeho první skladba se dá dost těžko určit, ale bylo to pravděpodobně "Zastaveníčko" od nejmenovaného skladatele, které bylo vydáno v r. 1822 jako příloha časopisu Dobroslov. Určitě prvou Jelenovou skladbou je píseň pro tenor "Pacholík slepého mládence" na slova Fr. D. Tomsy (příloha k Českoslavu r. 1824), dále následovala "Modlitba Páně" na slova Šíra (tamtéž v r. 1825), pak píseň pro soprán "Slova darmo vyhledává" na slova Fr. B. Tomsy z Koernerovy "Hedviky" (r. 1825 tamtéž). Dále vydal A. Jelen u nakladatelské firmy J. Hoffmann v Praze dva sešity sbírek "České původní písně" s doprovodem píana. Sešit I obsahuje tyto skladby: "Vystřehoalec" na slova D.M. Villaniho, "Kdes hvězdo má" na slova téhož, "Tam v dáli" (slova dle Mosera od Fr. L. Riegra), "Pomilování" na slova Fr. L. Čelakovského, "Ulehčení" na slova D.M. Villaniho, "Touha" na slova Fr. L. Riegra, "Milanka a Růženky" na slova J. Burgersteina, "Nevěrný milý" na slova Fr. L. Čelakovského a "Dívčina jak dobrá hodina" na slova téhož.

Mimo to skládal A. Jelen též nápěvy k německým písním. Jeho sbory, většinou mužské, z menší části smíšené, mají přerostaný obsah. Jednak světský, jednak církevní. Sbory obsahu světského jsou opět rázu vlasteneckého,

nebo příležitostného, jako ke slavnostem, jmeninám, pohřbům vynikajících osob apod. Sbory ty jsou většinou české, ale i německé či oboujazyčné.

Z jeho českých sborů vynikají zejména: "Až vzhůru Vlast, vzhůru" na slova V. Hanky, "Žofin sbor" na slova J. Čolíka, "Vše jen ku chvále vlasti a krále" jakož i "Slavíkův sbor" na slova vlastní.

"Zlatý zpěvník" u nakladatelské firmy J. Hoffmann v Praze vydaný, přinesl v I. sešitě Jelenovy písně "Ponocný" na slova M. Přibyla, a v II. sešitě mužský sbor "Co v srdci našem plápolá" jakož i žertovný sbor pro mužské hlasy "Milanka".

Mužské sbory "My čeští snové" a "Dlouho buď zdráv", jakož i "Vše jen ku chvále vlasti a krále" ozývaly se v našich pěveckých kruzích ještě dlouho v letech šedesátých. Oblíben byl i Jelenův církevní sbor "Ó Marie Máti drahá" (vydáno ve sborníku č. 1861).

Mnohé Jelenovy skladby zůstaly v rukopisech. Z dalších sborů zaslouží jmenovat "Věno Čech jsou nepřístupné hory" na slova V. Hanky, dále "Kdo jsi pravý Čech, marných svárů nech", "Je to chůze na tom světě" na slova Fr. L. Čelakovského, "Já jsem Slovan duší těles", "Jeníčku můj milej, už se nerozmýšlej", válečnou píseň "Vzhůru bratří přes Balkán", jakož i besední sbor "Zavzni plese po vši Praze".

Alois Jelen řídil po dvě léta hudební zábavy v Měšťanské besedě pražské. Se svým sborem provázal na poslední cestě všechny, kteří se zasloužili o vlast a k nejednomu sboru si napsal slova sám (k pohřbu básníka J. Kaliny a malíře A. Machka).

Jeho písně sólové i jeho sborové zpěvy byly v tehdejší době velice populární a hojně se zpívaly. Hodnotily se jako sbory s nevšední cenou zpěvní, v nichž se odráží prastará duch. Jelikož šlo Jelenovi vždy o účinek a dobrý harmonický efekt, není jeho vedení hlasu vždy a všude bez vady. Proto je nutné při posuzování sborů dívat se na celek bez rozebírání a pozastavování se nad tím či oním místem. V jeho jednohlasných písních je cítit nevšední skladatelské nadání, ve všech prosvítá český národní duch, vane z nich poesie.

Je nutné si připomenout, že Alois Jelen patří mezi ty, kteří křísili českou píseň a zpěv. Byl zakladatelem českého sborového zpěvu a tak zvané "Žofinské akademie", jejímž byl prvním ředitelem. Žofinská akademie oslavila první vystoupení provedením "Korunovační mše" Tomáškovy 27. ledna 1841 a Jelenovým sborem "Bůh krále chraň". Pro nastalé národnostní poměry upus-

tila Žofínská akademie v letech šedesátých od pořádání koncertů a její činnost se omezila na výuku hře na klavír. A. Jelen taktéž omezil svou činnost a soukromě vyučoval zpěvu a hudbě, řídil různé akce v kostelích a spolecích, hlavně pak v Měšťanské Besedě.

Byl vynikajícím zpěvákem a působil též jako operní pěvec (ve Weberově Čarostřelci), jehož portrét v této úloze máme v dokumentační příloze městské kroniky ve Světle 1 s písní "Zasviť mi ty slunko zlaté" (Vystěhovalec).

Zamyslíme-li se nad tím, že Alois Jelen byl vlastně samoukem a hudba byla jeho vedlejší činností, nutno ocenit jeho energii, obětavost a vytrvalost, která přinesla pro naši českou hudbu, zvláště pak pro rozkvět sborového zpěvu, nepochybné úspěchy.

Seznam skladeb

Písně pro jeden hlas s doprovodem pianu:

1. Pacholík slepého harfenisty - Hle slepý starý otec můj (slova P.B.Tomsa)
2. Vodník - Pod pahorkem zeleným
3. Spokojenost - Z červánků růžových zachvívá (slova Tomsa)
4. Hedvika - Slávu darmo vyhledává (Z Körnerova dramatu Hedvika)
5. Modlitba Páně - O Tvůrče věčný, Bože náš (slova P. Šír)
6. Vystěhovalec - Zasviť mi ty slunko zlaté (slova Villani)
7. Kdes hvězdo má (slova Villani)
8. Tam v dáli, tam za hájem (slova F. L. Riegr)
9. Pomilování - Na lávce nad potokem (slova F.L. Čelakovský)
10. Ulehčení - Když mě srdce bolí (slova Villani)
11. Dívčina - Jak dobrá hodina (slova F.L. Čelakovský)
12. Touha - Když zříš oblaka (slova F.L.Riegr)
13. Milenka a Růženky - Ma okénku mé milenky (slova Burgerstein)
14. Nevěrný milý - Ach běda nebudu víc chodit (slova F.L.Čelakovský)
15. Národní hymny - Bůh krále chraň (slova V. Hanka)
16. Národní hymny - Bože slyš naše volání
17. Má Vlast - Hle já jsem Čech (slova Zdekauner)
18. Ženuška - Má Tys láska jediná (slova vlastní)
19. Čechů sláva - Mužně vlast svou zastávejme
20. Žel touhy - Jen ještě jednou
21. Děvy české - Děvy české, děvy naše
22. Das Glockenlauten
23. Ponocný

Sborové zpěvy:

1. Láska k Vlasti - Vše jen ku chvále vlasti a krále
2. Dlouho buď zdrav
3. Co v srdci našem plápolá
4. Uznáš-li ten zvuk, jenž k tobě zaznívá
5. Milenka - Mám já mám
6. Hvězdy a matinka naše
7. Sbor českých mužů
8. Přípitek
9. Slavnostní hymnus
10. Tys přítel náš
11. Slyš nás Všemohoucí
12. Mocný pane, uznáváme vděčně lásku Tvou
13. Tebe v jitřních hodinách
14. Slyš nás Hospodine
15. Kdo jsi pravý Čech
16. Co k Tobě teď voláno
17. Je to chůze po tom světě
18. Gute Macht der Geliebten
19. Přípitek - Sláva mu
20. O vítěj nám v radosti chrám
21. Sbor Vlastenců
22. Ať vzhůru Vlasti vzhůru
23. Národní hymna Bože slyš
24. Národní hymna Bůh krále chraň
25. Vzhůru bratři nesme plesy
26. Láska synovská nás k Tobě víže
27. Čechie - O vítěj nám
28. Zastaveníčko
29. Vůkol v roušku vše když kryje noc
30. Hvězda Vlasti
31. Již úkol dokonán
32. Ave Maria
33. Na lávce nad potokem
34. Motteto - na hymnus
35. O Bože k Tobě sahá
36. Dem Meister

37. Zastaveníčko - Svět odpočívá
38. Slovan
39. Tobě Bože
40. Herr, gedende unser
41. Zastaveníčko
42. Zastaveníčko
43. Segne Herr nun diese Stunde
44. Ave Maria - Dominus
45. Popřej Bože
46. Hymnus
47. Du kannst den Schmetz
48. Ertöne Leyer
49. Tief im Staubstehen wir zu Dir
50. Te Deum Laudamus
51. Trauerquerteten
52. Pohřební zpěv
53. Sbor k sv. Jakubu
54. Přijmi od svých vděčných synů
55. Hankův sbor
56. Jeníčku můj milej
57. Architekten lied
58. Ohne Lieb kein Leben
59. Válečná píseň k pochodu Rusů přes Balkán
60. Ty jsi náš
61. Věrná obci Prahy dávné
62. Ať nám zvoní to v nádrech
63. Freudig treten wir zusammen
64. Durch des Volkes bund
65. Besední sbor
66. Dir sei des Himmels Segen
67. Blaho Tobě
68. Co Tobě Bože
69. Mnohá léta mistře otěný
70. Požehnán budiž snatek ten
71. Dem Himmel selbst es horet
72. Ständchen
73. Cantate zur hohen Namensfeier

74. Již úkol dokonán
75. Ženuško - Má tys láska jediná
76. Slyš věčný Bože
77. Byť mi život zvad
78. Vystěhovalec
79. Přítel náš - Kdo si lásku míti žádá

Literatura a prameny:

Riegrov Naučný slovník, heslo Alois Jelen

Ottův slovník naučný, heslo Jelen Alois

Dr. Alois Hnilička: Profily české hudby v první polovině 19. století. Praha 1924, nakl. Fr. Borového

Zápisy Jana Knoblocha a archiváře Františka Rothackera

Kronika města Světlé nad Sázavou

POHLEDSKÝ OBČAN JAN LOSENICKÝ

František Hladík

Jan Losenický se narodil 7. května 1879 v Polné. Obec Pohled si zamiloval již jako malý chlapec, když do ní chodil se svým otcem, který byl zaměstnancem velkostatku Přibyslav a měl také mimo jiné na starost údržbu zámku a všech budov patřících k Pohledu, kde vždy po celé léto působil.

Podle přání matky se měl malý Jan stát obchodníkem a tak šel do učení v koloniálním obchodu "U Kranků" v Přibyslavi. Po vyučení a po několikaletém působení v obchodě se stal obchodním cestujícím. V době tříleté vojenské služby sloužil jako účetní poddůstojník zkoušku na účetního důstojníka a dal se pak aktivizovat.

V tehdejší rakousko-uherské armádě pak sloužil v řadě míst mocnářství a zejména pak v pohraničních oblastech. Tak se naučil maďarsky, částečně bulharsky, rumunsky a zejména pak srbochorvatsky. V této době prožil

několik příhod, například jednou málem přišel o život, když cestoval přes Maďarsko vlakem, který se srazil. Losenický nebyl zraněn jen díky tomu, že ležel na lavici. Lavice se totiž úplně srazily a sedící pasažéři přišli o nohy.

Nejdelší dobu však pobýval v části dnešní Jugoslávie, která patřila Rakousku-Uhersku. Zde působil v Risanu, Mostaru, Dubrovniku a v Kotoru. Ve všech těchto místech sloužil jako proviantní plukovní důstojník a vždy měl současně na starost veškeré zásobování vojenských nemocnic. V jednom z uvedených měst zažil také následující příhodu.

V nemocnici přijímali jednoho válečného námořníka, u kterého bylo podezření na nebezpečnou infekční nemoc, protože loď, na které sloužil, přijela z tropů. Námořník měl malou opičku a prosil proto Jana Losenického, zda by mu ji mohl po dobu jeho nemocniopatrovat. Ten souhlasil a opičku si odnesl do svého privátního bytu. Opička byla přivázána na dlouhém tenkém řetízku a měla možnost vyběhnout i z okna do zahrady, protože okno bytu bylo stále ve dne v noci otevřeno. Opička si na něj zvykla a vždy, když Losenický večer přicházel, radostně ho vítala. Jednou večer po návratu domů byl překvapen, že opička seděla na vysoké skříni a úzkostlivě pištěla. Losenický měl zvyk, že večer po příchodu do bytu již ani nerozsvěcoval petrolejovou lampu a lehal si potmě do postele. Ten večer, kdy opička tak křičela, mu to nedalo, rozsvítil lampu a ke svému překvapení viděl, že na jeho lůžku je svinutý jedovatý had. Hned ho šavlí zabil a v duchu opičce děkoval, že mu možná zachránila život.

Po několikaleté službě se Jan Losenický oženil a když se mladým manželům narodila dcera Anna v roce 1909, přivezl si rodinu do Dubrovniku. Zde je pak zastihla světová válka. Ihned po jejím vypuknutí bylo počátkem srpna 1914 nařízeno, aby rodiny všech vojáků i civilních rakouských zaměstnanců opustily jižní pobřeží - byly obavy z možnosti vojenského napadení. Volné moře v okolí přístavu Dubrovnik bylo zaminováno. Vojenská povinnost nutila Jana Losenického ke službě v nedalekém vojenském přístavu válečného námořnictva Kotoru. Než odjel na toto působiště, přikázal své manželce, aby při nejbližším transportu odjela domů do Čech. Hned druhý den se ve městě rozezvuly všechny zvony a ze všech stran se ozýval německý pokřik Alarm! Alarm! Manželka Losenického, Kristina, neměla ani čas uklidit a tak vzala do příručního zavazadla jen to nejnnutnější a s pětiletou dcerkou běžela do přístavu. Tam byl velký zmatek, kolem mola se tísnil dav utečenců, které s netajenou škodolibostí pozorovalo místní obyvatelstvo a

ve všech vidělo nenáviděné "Austrijáky". V přístavu kotvily dvě velké lodě, na jednu z nich se dostala Kristina Losenická se svou dcerou. Teprve malou chvíli před odplutím se dozvěděla od jednoho lodního důstojníka, že loď nejede do Terstu, ale bude objíždět přístavy ostrovů a pobřeží Jadrana. Tak na poslední chvíli přestoupila na druhou loď, která jela přímo do Terstu. Parník provedl zaminovanou částí moře vojenský lodivod v malém člunu. Bez úhony pak loď doplula do Terstu. Odtud vedla cesta vlakem přes Vídeň do Čech, až do Pohledu. Trvalo to sice celý týden, protože na mnoha místech se muselo celé dlouhé hodiny čekat na další vlakové spoje. Z vnitrozemí totiž jelo velmi mnoho vojenských transportů. Třebaže byly vlaky i nádraží přeplněné, přece se Losenickým cestovalo dobře. Bylo to počátkem války a tak bylo po celé cestě o utečence, pokládané za první postižené válkou, dobře postaráno. Všude dostali jídlo, pro děti mléko a potřebný útluk.

Jan Losenický měl o svou rodinu velký strach, neboť druhý den po jejím odjezdu došlo k tragické události. Z Dubrovniku vyplul totiž další transport utečenců a kapitán té lodi se nechtěl zdržovat čekáním na lodivoda. Domníval se, že při pozorné plavbě se minám vyhne. Bohužel se tak nestalo, loď na minu najela a za všeobecné paniky se začala potápět. Při tomto neštěstí zahynulo mnoho cestujících, zejména žen a dětí. Když se o tom Losenický dozvěděl, spěchal z Kotoru do Dubrovniku, aby zjistil, co se stalo s jeho ženou a dcerkou. Nic se však nedověděl, protože v přístavu nebyly žádné seznamy cestujících a nikdo nevěděl, kdo kterou lodí a kdy odjel. Telegrafoval do Pohledu, zda je jeho žena doma. Odpověď dostal až po několika dnech a k tomu ještě zápornou (Kristina s dcerou domů ještě nedorazily) a tak byl Losenický již téměř přesvědčen, že obě zahynuly. Zprávu, že dojely šťastně domů, dostal snad až po čtrnácti dnech, protože i telegraf byl pro civilní potřebu uvolňován jen omezeně.

Celou válku prožil Jan Losenický v Kotoru. Měl na starost zásobování vojenské nemocnice. V prvním roce války bylo ještě potravin dost, byly plné sklady a protože nikdo nepředpokládal dlouhé trvání války, nijak se nešetřilo. Ale postupně s prodlužováním války se situace v zásobování a zejména v dovozu potravin zhoršovala. Nikdo nepředpokládal, že se také v nemocnici bude zvyšovat počet vojenských strážníků. Dříve se nemusela nemocnice o nic starat, vše se dalo nakoupit ve městě, maso, zeleninu, mouku, brambory, ovoce. Když však Losenický viděl, jak se celá situace zhoršuje, vyžádal si od vojenského velitelství přidělení vojenských zajatců. Dostal

deset ruských zajatců a s jejich pomocí začal na dosti velkém nemocničním pozemku pěstovat vlastní zeleninu a brambory. Bohatá úroda mu stačila nejen pro nemocnici, ale ještě na výměnu za jiné potraviny. Tuto výměnu prováděl s místním civilním obyvatelstvem. Jak přibývaly další měsíce a léta války, nastával hlad a bída. Bída, jaká byla tehdy u nás, se prý nedala srovnat s bídou tamního lidu, přezíraného a vykořisťovaného navíc německými a maďarskými vojáky.

Zcela jiného smýšlení byli čeští důstojníci. V nemocnici bylo několik českých lékařů i další personál, ti všichni se snažili pomáhat hladovějícím. Jan Losenický prikazoval velmi často kuchařům vařit mnohem větší počet obědů, než byl stav vojska a nemocných. Toto jídlo navíc pak zdarma rozdával lidem. Mezi obyvatelstvem se brzy o této nezištné pomoci velmi mluvilo, ale nikdy nedošlo k nějakému udání, i když se dostalo jen na relativně malý počet lidí a samozřejmě na někoho jen občas. Ale i tato pomoc byla velmi cenná a mnozí tak měli třebas jen jednou týdně vydatné teplé jídlo. Jen jednou při jakési inspekci, bylo jednomu důstojníkovi divné, proč prý je ještě kuchyni tolik jídla, když v nemocnici je již po rozdávání obědů. Naštěstí uvěřil vysvětlení Jana Losenického, že toto jídlo se vlastně již připravuje na večeři, protože právě toho dne budou mít kuchaři odpoledne příslušné volno. Prostý lid si Losenického velmi oblíbil, věděl, že on jim obědy zařizuje, říkalo se mu "Gospodin Jan" a vědělo se, že není Austriák, ale Čech, bratrský Slovan.

Tato dobročinná činnost pomoc místním obyvatelům také jednoho dne zachránila Losenickému život. Z Kotoru se totiž pravidelně odvážel proviant a peníze jedné odloučené strážní jednotce vysoko v horách nad přístavem. Bylo to již poslední rok války a hlad se stával pro místní obyvatelstvo téměř nesnesitelný a docházelo také k různým loupežím a dokonce i k vraždám. Stalo se také, že již po dvakráte byl voják vezoucí koňským povozem proviant a žold přepaden, zabit a o vše oloupen. Pro citelný nedostatek vojáků musela také nemocnice, která se podílela na zásobování vojska, poslat někoho s touto zásilkou. Protože nebyl zrovna nikdo k dispozici, uvolil se Jan Losenický, že pojede. Musel jet sám a mimo služební revolver si vzal ještě pušku. Vysoko v horách na nepřístupném místě byl však zaskočen skupinou ozbrojených banditů. Po tom, co dříve slyšel, věděl, že je to již konec a v duchu se již loučil se životem. Bandité chtěli v prvé řadě potraviny a tak prohlíželi, co vše veze. Když požadovali peníze, Losenický vytáhl ze své vojenské blůzy svou vlastní náprsní tašku a podá-

val ji s tím, že to je jeho všechna majetek. To již také musel slézt z vozu a čekat, co bude dál. Slyšel jen, jak se bandité mezi sebou vzrušeně polohlasem hádají, ale nerozuměl dobře, o co jde. Náhle k němu přistoupil jeden z nich a vrátil mu tašku i s penězi a pravil: "Vy mě neznáte, ale já vím, že nejste Austriák, a že jste náš přítel a že se jmenujete Gospodin Jan. Vám se také proto nic nestane, my nejsme žádní bandité, k tomu, co děláme, nás přivedl hlad a boj proti Austriákům, kteří okupují naši zemi. Potraviny si ale ponecháme, ty nejsou jen pro nás, ale i pro hladovějící obyvatele v těchto horách". Potom byl Losenický se slovy: "Vzpomínejte na nás v dobrém!" propuštěn. Jednotce sice potraviny nedovezl, ale erární peníze, které měl uschovány pod sedadlem, v pořádku předal.

V druhé polovině války procházelo kotorským přístavem stále víc a víc vojska a mířilo na jih země k Albánii. Čeští vlastenci z nemocnice věděli, že v tomto vojsku jsou určitě také krajané, mladí chlapci i tátové rodin, protože skomírající mocnářství povolávalo do zbraně každého, kdo byl jen trochu schopen. Jak ovšem mezi vojskem vypátrat a nenápadně zjistit Čechy a pomoci alespoň některým? Jednou z možností jak oddálit odchod na frontu, byl pobyt v nemocnici. Pomohl pak jednoduchý nápad. Vždy, když přijel nějaký vojenský transport a jeho vojáci pochodovali ulicemi města k přechodnému ubytování, bylo vysláno několik vojáků - Čechů z nemocnice, aby na příhodných místech stáli a na pochodující útvar občas vykřikli český pozdrav: "Nazdar!". Jak se předpokládalo, český voják jim téměř vždy odpovídal. Často také odbočil z útvaru a pozdravil se s krajanem, od něhož se pak v rychlosti dozvěděl, aby se co nejdříve hlásil jako nemocný. Dokonce mu bylo doporučeno, na co si má naříkat, aby vzniklo podezření zejména na infekci. Z ní měl každý důstojník panický strach. Potom takový voják rychle putoval do místní nemocnice a tam se ho již ujal český personál a lékaři. Stačil někdy jen několikadenní pobyt, zatím jejich útvar odešel a voják pak čekal, někdy dosti dlouho. Každý den v té zlé válce byl dobrý. Některé krajaně se podařilo v nemocnici udržet i po několik měsíců. Takových, kterým nemocnice pomohla, byly celé stovky. Několikrát po válce se Jan Losenický s nimi ještě setkal. Jeho dcera Anna, provdaná Vilková, si vzpomíná, jak jednou za její přítomnosti, snad kolem roku 1925, když jel vlakem do Pohledu a Jan Losenický byl v uniformě československého důstojníka, přišel k nim na nádraží v Německém Brodě nějaký pán v doprovodu dvou chlapců. Když pozdravil a představil se (byl z Brna), řekl, že byl jedním z těch, kterému zachránil Jan Losenický život pobytem

v nemocnici, protože z jeho útvaru téměř nikdo frontu nepřežil. Potom do-
dal ke svým chlapcům: "Tomuto pánovi byste měli zlíbat obě ruce, protože
vás zachránil tatů". Pak se slzami v očích děkoval. Rovněž jednou v Brati-
slavě došlo k podobnému setkání.

Největší událostí za působení Jana Losenického v Kotoru, byla vzpoura
válečného námořnictva, která vešla do dějin odboje prostých vojáků proti
válce. Pro úplnost tohoto vyprávění je nutné si připomenout následující
fakta.

Druhý největší přístav Rakouska-Uherska v Jadranakém moři ležel v zá-
livu nazvaném boka Kotoraká. V zimě roku 1917 až 1918 byla boka Kotoraká
kotvištěm 40 válečných lodí s posádkami složenými s mnoha národnostmi. Cel-
kový počet námořníků byl kolem 6000. Jejich postavení bylo nesnesitelné,
kvůli tvrdému a tupému drilu uplatňovanému ze strany velitelského sboru,
který neměl pochopení pro potřeby námořníků a jehož životní podmínky se
velmi lišily od prostých námořníků. Mužstvo bylo špatně zásobováno a jaký-
koliv pokus o zlepšení zásobování byl považován za disciplinární přestupek
a tvrdě trestán. Velení ve snaze zabránit sblížení námořníků s obyvateli
Kotoru, zakázalo pro mužstvo jakékoliv dovolené. Tento zákaz se týkal i
námořníků, kteří sloužili již šestý nebo dokonce osmý rok. Nebylo proto di-
vu, že právě zde našlo revoluční hnutí živnou půdu a že vyústilo ve vzpou-
ru.

Povstání vzplanulo dne 1. února 1918 na admirálské lodi - křižníku
St. Georg. Vzbouřenci odzbrojili a uvěznilí důstojníky a za zpěvu Marsei-
laisy vztyčili rudou vlajku. Vzpoura vyvolala vlnu sympatií části pozemní
posádky a obyvatelstva Kotoru. Téhož dne se ke vzbouřencům připojil celý
přístav, mužstva většiny lodí nenastoupila na paluby a manifestovala svou
touhu po ukončení války a dlouho očekávaném míru. Na lodích byly zvoleny
námořnické výbory a zástupci do rady námořníků, která stála v čele vzpou-
ry. Na admirálské lodi byl zvolen za velitele poddůstojník František Raš,
starý námořník, sloužící v loďstvu od roku 1905, rodák z Přerova.

Ústřední rada námořníků s předsedou Rudolfem Stonavským zpracovala
neprodleně požadavky námořníků, které odeslala vládě do Vídně. V žádosti
byly požadavky na okamžité uzavření míru, přestavba Rakouska-Uherska ve
stát bez monarchistického zřízení, uskutečnění práva národů a národností
na sebeurčení a okamžitá demobilizace. Velitelství, které naprosto nepomýš-
lelo na jakékoliv ústupky vzbouřencům, využilo úmyslně prodlužování vyjed-
návání k tomu, aby povolalo k potlačení vzpoury rakousko-uherské loďstvo
z válečného přístavu Pulje. Vzbouřené loďstvo kotvilo sice v poměrně bezpeč-

ném hlubokém kotorském zálivu, který byl proti napadení chráněn, ovšem ne-
bezpečí představoval poměrně úzký záliv, kde mohlo být vzbouřené loďstvo
sevrženo v pasti uzavřením vjezdu na širé moře. Bohužel byl promeškán vhod-
ný okamžik k vyplutí ze zálivu. Na část vzbouřeného námořnictva již zapů-
sobilo nesmlouvavé ultimatum námořního velitelství, které ke Kotoru staho-
valo i ponorky a hrozilo potopením vzbouřených lodí.

Povstání námořníků v boci Kotoraké bylo po třech dnech poraženo bez
jediného výstřelu. Následovala rychlá a krutá odvěta, byla zatčeno přes
300 námořníků. Rychlý stanný soud z nich odsoudil asi 40. František Raš a
tři Jihoslované byli odsouzeni k trestu smrti zastřelením.

Kotoraká vzpoura byla ve svých počátcích spíše demonstrací proti vál-
ce a živelně se rozrostla tak, že ji její vůdcové nemohli pevně zvládnout.
Vzbouřené loďstvo se mohlo zachránit jen vyplutím na moře, kde pak mohlo
svést boj za prosazení vyhlášených požadavků, ale vzbouřenci se na tuto
možnost nedostatečně připravili. Věřili ve splnění svých požadavků cestou
vyjednávání. Porážka vzpoury v boci Kotoraké a předcházející potlačení led-
nové generální stávky rakouských dělníků nezastavily postupující rozklad
monarchie, který se projevoval především v armádě.

Že měla vzpoura kladný ohlas v Kotoru, ukazuje chování části nemocnič-
ního personálu vojenské nemocnice. Jan Losenický tehdy spolupracoval hlav-
ně s jedním dnes neznámým českým vojenským lékařem. V době vzpoury oba na-
vázali s povstalci spojení kvůli lékařskému ošetření nemocných námořníků
a při tom současně pomohli mimořádným zásobováním některých lodí potraviná-
mi. V závěru vzpoury, kdy již bylo vidět její neúspěch, se v nemocnici po-
dařilo ukrýt několik námořníků, kteří aktivně působili v počátcích vzpoury.
Třebaže byla vzpoura svou povahou internacionální, pomoc Jana Losenického
se soustředila na české námořníky. Jak později vzpomínal, nebylo jim v pří-
stavu vše zcela jasné. V první zprávě se totiž hovořilo o špatných a zkaže-
ných potravinách jako o příčině vzpoury. Teprve později se dověděli o jejím
protiválečném charakteru. Z obavy před prozračením další pomoci nemocnice
českým vojákům a místnímu obyvatelstvu měli pochopitelnou nedůvěru k vojsku
jiné národnosti. Při pozdějším probírání události mezi protirakousky smýš-
lejícím důstojnictvem, které bylo ovšem ve velké menšině, bylo řečeno mimo
jiné, že při vzpouře měli námořníci navázat v první řadě spojení s přístá-
vem. Kdyby se tak stalo první den vzpoury, pravděpodobně by celý přístav
kapituloval pod hrozbou válečného loďstva a snad mohlo všechno dopadnout
jinak. Podmínkou však bylo vyplutí části lodí z přístavu na širé moře, a-

by ochránily ostatní plavidla v zátocích.

Závěrem války došlo v Kotoru k tyfové epidemii. Aby se zabránilo jejímu rozšíření, byli všichni nemocní naloženi na loď, která vyplula mimo přístav s doprovodem malého počtu zdravotnického personálu. Mezi nemocnými byl také Jan Losenický. Denně umíralo několik pacientů, kteří byli poté pohřbíváni námořnickým způsobem do moře. Tehdy také zemřel výše zmíněný neznámý český lékař, přítel Losenického. Byl jedním z těch, kteří nejvíce pomáhali českým vojákům a vzbouřeným námořníkům. To již přišel konec války a jednoho dne na loď s tyfem přijelo několik zástupců mezinárodního Červeného kříže. Jeden z nich, francouzský důstojník a lékař, se s nemocným Losenickým dohodl. Říkal, že žádné dobré léky bohužel nemají, že mu může nechat láhev pravého francouzského koňaku, aby ho v malých dávkách užíval. Jde vlastně o desifenkoi a lín ho určitě ochrání proti zhoršení nemoci. Losenický tomu uvěřil a až už to byla jeho silná vůle k životu, nebo odolný organismus, či ten dobrý koňak, jistě je, že se jeho zdravotní stav rapidně zlepšoval a mohl se uzdravený vrátit do svobodné vlasti.

Po roce 1918 přešel Jan Losenický jako důstojník do československé armády. Působil jako proviantní důstojník, znalost zboží a to nejen potravin totiž v základě nabyt jako prodávač v obchodě, kde byl vyučen. Působil u vojenských útvarů v Košicích, Žilině, delší dobu v Bratislavě a posléze byl hlavním hospodářským pracovníkem v divizní nemocnici v Praze. V roce 1937 v hodnosti štábního kapitána odešel do důchodu, který prožíval ve svém domě v Pohledu.

Když v roce 1941 zesílil nátlak německých okupantů na české obyvatelstvo, chtěli Němci celou obec Pohled poněmčít, protože zde kdysi žila část německy mluvícího obyvatelstva a obec tak byla nejzápadnější výspou takzvaného jihlavského německého okrsku. Dne 22. června 1941 pozval vládní komisař Heisner 60 místních občanů do hostince Karla Pařila, kam přišel župní vedoucí s celým štábem. Ve své řeči, kterou vládní komisař překládal do češtiny, vyzýval přítomné, aby přijali říšské státní občanství a zdůrazňoval, že Pohled byl, je a musí být německý, a že je nutné, aby se všichni přítomní o nové občanství přihlásili, vzhledem k tomu, že nejdéle do konce srpna musí být Pohled německý, jinak bude pozdě. Ke konci své řeči župní vedoucí pravil, že to nečiní proto, že by snad Říše potřebovala vojáky, těch že má dost a ani na minutu nepochybuje o konečném vítězství, ale protože má na mysli dobro přítomných. Skoro všichni Pohledští tehdy v tom hostinci seděli smutně, někteří uvažovali sám, nemám? Když župní vedoucí poručil jednomu ze svých pochopů, aby šel sbírat podpisy, přihlásil se

o slovo štábní kapitán v.v. Jan Losenický a řekl: "Jsem rodem Čech a národnost a víru nezměním". Župní vedoucí se ho zeptal, kdo je a zda mluví sám za sebe, nebo za všechny. Pak mu řekl: "Vás se to netýká, vy tu můžete prozatím chodit klidně, protože vůdce zaručil Čechům vyžití". Jan Losenický už na odchodu pravil: "Řeknu vám ještě, proč přítomní sedí tak smutně se svášenými hlavami. Jeden ze zdejších Němců nedávno řekl, že jednou v noci uděláte poplach a vyženete nás z Pohledu". Župní vedoucí se zarazil a po chvíli prohlásil: "Bude-li to, kdy to bude a jak to bude, rozhodne vůdce". A bylo po kupování duší. Přítomní občané zvedli hlavy a k podpisu se již nikdo neměl, takže Němci nakonec odešli s nepořízenou.

Dne 5. května 1945 byl v Pohledu utvořen svobodný revoluční národní výbor. Do jeho čela byl jmenován a zvolen tehdy již šestašedesátiletý štábní kapitán v.v. Jan Losenický. Jeho záslužná činnost a zejména jeho neohrožené chování a vystupování při jednání s veliteli německého vojska, které bylo v Pohledu, jeho jednání s vojskem, které prohalo v revolučních dnech Pohledem, to vše je velmi podrobně popsáno v mé práci "Kronika válečných dob". Na německá vojska působila nejen uniforma československého důstojníka, kterou si štkpt. Jan Losenický oblékl první den revoluce, a ve které chodil po celou tu rušnou dobu, ale také neohrožené vystupování tohoto již staršího důstojníka, který mluvil plynule německy a měl úctu všech místních obyvatel. Jeho rozváženému chování lze děkovat, že až na ztrátu jednoho života, nedošlo v obci k žádnému vážnějšímu konfliktu a ustupujícím a ještě po zuby ozbrojeným německým vojskem. Některé německé útvary právě v Pohledu složily zbraně a nechávaly se odvést do zajateckého tábora v Havlíčkově Brodě.

V roce 1950, kdy pro svůj zdravotní stav již Jan Losenický nepracoval v žádné funkci MNV, začal psát pohledskou obecní kroniku. Na základě svých poznatků a vzpomínek, dále na základě německy psané kroniky bývalého obecního komisařství, kterou psal Ing. Wersbach ze Simtan, vyložil Losenický nejen současnost a převratné události od roku 1945 až do poloviny roku 1960. Popsal také události od roku 1938 a z druhé světové války tak, jak je prožívala pohledská obec. V polovině roku 1960, tehdy již ve věku 81 let, Jan Losenický složil čestnou funkci a kroniku předal mně, jako nově zvolenému kronikáři.

Často jsem pak o popsanych událostech s Janem Losenickým mluvil. Vypravoval mi také své zážitky z první světové války, které jak sám říkal, nikdy ještě nepsal. Nedostal se k tomu, snad nakonec ani nechtěl. Často-

krát raději vypravoval různé pověsti a tradice z časů svého dětství, tak jak si na ně vzpomínal a jak mu je vyprávěl jeho dědeček, otec jeho matky z Polné (jmenoval se Činčera). Když jsem byl mezi těmi, kteří šli Jana Losenického navštívit při jeho devadesátinách nebo o rok dříve při příležitosti diamantové svatby manželů Losenických, zaznamenal jsem určitá fakta z jeho života. Z těchto poznámek a dále pak z dodatečného vypravování jeho dcery, dnes již vdovělé Anny Vilkové, snažil jsem se sepsat pro paměť budoucím něco ze života našeho významného občana.

Pohledští občané ani představitelé Pohledu na Jana Losenického nezapomněli a při padesátém výročí vzniku samostatné ČSR, v roce 1968, byl Jan Losenický vyznamenán pamětní medailí. Jan Losenický zemřel dne 2. července 1972 ve věku 93 let.

(1972)

VZPOMÍNKY FRANTIŠKA PRÁŠKA Z LEDČE N. S. NA KOTORSKOU VZPOURU

Eduard Doubek

Když jsem jako sedmnáctiletý průmyslovák v únoru 1917 byl odveden, musel jsem hned třetí den nato nastoupit do námořní školy v Pulji (tehdy Pola), kde byl největší rakousko-uherský válečný přístav. Tam nás nejprve čekal tvrdý všeobecný výcvik, při němž velitelé oddílů zacházeli s nováčky velmi nelidsky. Zvláště obalování v blátě a v loužích při nácviku přískoků patřilo asi k jejich největším zábavám a radostem. Já jsem však měl to štěstí, že mým velitelem se stal Polák Horodijáký, který byl mezi veliteli výjimkou a zacházel s námi velmi slušně. Celá naše četa byla složena jen z příslušníků slovanských národů a několik původně přidělených Němců a Maďarů si náš velitel vyměnil za Čechy. U něho jsme se také prvně setkali se skutečností, že odpor k válce se začínal objevovat už i ve velitelském sboru. Hned na začátku výcviku nás přivítal slovy: "Kluci, já už mám té vojny takhle" a při tom si přejel rukou významně po hrdle.

Po prvním výcviku jsem byl zařazen do školy se zaměřením na lodní kotle a stroje, jejíž absolventi se stávali poddůstojníky u všech druhů rakouských válečných plavidel.

Počátkem ledna 1918 jsem byl odvelen do boky Kotorské na velitelskou loď Svatý Jiří. Hned jsem se tam také setkal s organizovanou protiválečnou propagandou, jejíž myšlenky nacházely mezi námořníky živnou půdu. Svůj vliv mělo také špatné zásobování, mizerná a nechutná strava - právě den před povstáním jsme měli k obědu hrách, v němž se to přímo hemžilo broučky a červy - a rovněž skutečnost, že více než polovinu posádek tvořili příslušníci slovanských národů. Hlavními organizátory odporu pak byli zejména Češi, kteří i na velitelské lodi byli ve většině.

Přípravy k otevřené vzpouře na Svatém Jiří začaly už v polovině ledna a postupně bylo navázáno spojení i s pevninou a s posádkami ostatních lodí.

V poledne 1. února 1918 vypukla vzpoura v celém přístavu. Rychle se nám podařilo odzbrojit všechny důstojníky. Spolu s admirálem Hansem, velitelem Kotoru, jsem je uzavřeli pod dozorem v kajutách. Hned nato zavlála na lodi rudá vlajka. Do 17 hodin se povstání rozšířilo na všechny lodě v přístavu. Bylo jich na 40, s posádkou zhruba 6000 mužů.

Celé povstání proběhlo poměrně klidně, až na přestřelku, při níž byl zabit korvetní kapitán Zipperer. Všude byly hned zvoleny revoluční výbory, v nichž každý národ na lodi zastoupený měl po dvou členech. Na Svatém Jiří, jehož velitelem byl zvolen poddůstojník František Raš, byly pak zahájeny schůzky a jednání o dalším postupu.

Druhý den byly sestaveny požadavky obsahující 17 bodů a odeslány námořnímu velitelství do Pulji. Požadovalo se v nich zejména okamžité jednání o mír, demobilizace, sebeurčení národů, demokratická vláda, zlepšení poměrů na lodích a větší podpora rodinám doma.

Odpoledne však nastal ve výborech rozkol. Část vzbouřenců chtěla zvednout kotvy a plout do italských přístavů, ostatní však chtěli vyjednávat. Druhý návrh při hlasování zvítězil a František Raš byl pověřen vyjednáváním s Vídní. Spojení se však až do konce povstání nepodařilo navázat.

My Češi jsme byli svědky celkem jednoznačně přesvědčení, že bychom neměli na nic čekat, ihned odplout do Itálie a tam se zapojit do našeho zahraničního odboje - legií.

Mezitím však nedostatečně hlídání důstojníci - nesměli pouze vycházet na palubu - dosáhli radiotelegrafického spojení s Puljou a informovali tamní velitelství o povstání. Ke Kotoru byly okamžitě vyslány ponorky

a tři bitevní lodě, které dne 3. února v ranních hodinách uzavřely záliv. Pak nám bylo dáno ultimátum, abychom se do dvanácti hodin vzdali. To způsobilo ve výboru nový rozkol, když němečtí a maďarští zástupci žádali přijetí ultimata. Raš sice ještě dlouho uvažoval a jednal dál se zástupci ostatních národů, ale když zjistil narůstající nejednotnost i mezi nimi, oznámil veliteli blokády, že ultimátum přijímá.

Měl jsem tehdy zrovna stráž na palubě u vohodu k jednací místnosti. Tam jsem se s Rašem naposled osobně setkal. Vyšel ven, rysy v obličeji ztrhané únavou po probdělých nocích, vážný a velice smutný. "Ruším tvou další službu, prohráli jsme", řekl mi tichým hlasem a ještě dodal: "Vrať se k ostatním chlapcům a sem už nechoď. Jsi ještě příliš mladý." Dal mi tak jasně na vědomí, že já mám šanci ještě na přežití, kdežto pro něj už není naděje.

Jakmile bitevní lodě s ponorkami přistály, byl vydán rozkaz o prozatímním internování všech námořníků na lodích a hned začala zatýkáni.

Rakouské vojenské soudnictví si také pospíšilo, poněvadž už 8. února se sešel stanný soud, který hned v prvním přelíčení odsoudil čtyři hlavní představitele vzpoury Františka Raše, Antona Grabara, Jerka Sigoriče a Mateho Berničeviče k trestu smrti zastřelením.

Poprava byla vykonána veřejně 11. února 1918 v 6 hodin ráno u vojenského hřbitova ve Skaljari nad Kotorem. Pro výstrahu jí museli přihlížet všichni vojáci odvedení v roce 1916 a 1917, tedy právě ti nejmladší.

I při popravě se Raš projevil jako hrdina. Nedal si zavázat oči a ještě před namířenými puškami popravčí čtyři zvolal: "Ať žije mír! Proč jenom musí téci tolik krve?"

Major, který při soudním jednání zastupoval obžalobu, žádal, aby byli zastřeleni všichni zatčení Češi jako vlastizrádci. Soud sice jeho návrh neschválil, ale také jasně nezamítl. Teprve začátkem října 1918 byla pro zbývající účastníky vzpoury vyhlášena amnestie.

Já sám, snad vzhledem ke svému mládí a krátkému pobytu na lodi, jsem zatčen ani souzen nebyl. Po krátkém počátečním zadržení mě propustili a poslali zpět do Pulji. Ze školy mne samozřejmě vyloučili, ale jako odborník jsem byl zařazen do arzenálu St. Katarina, kde se pod vojenským dozorem opravovaly letecké motory. Tam jsem také šťastně dočkal konce války.

(1991)

(Zpracováno podle vyprávění a deníku přímého účastníka vzpoury strojníka Františka Práška z Ledče nad Sázavou, který zemřel v roce 1975)

POVINNOSTI OBEČNÍHO SLUHY VE STŘÍBRNÝCH HORÁCH

Bohumil Dočekal

Obecním aluhou v obci Stříbrné Hory, dříve Český Šicendorf, býval ve třicátých letech našeho století většinou některý starý člověk z obecních chudých, který bydlel v "pastoušce". Služebně podléhal starostovi obce a musel plnit jeho příkazy. Mezi jeho povinnosti patřilo:

- 1) Informovat obyvatelstvo o nařízeních obecního úřadu i vyšších úřadů vyvěšováním vyhlášek nebo bubnováním. K tomu účelu měl obecní bubínek. V obci měl určena stanoviště tak, aby všichni občané obce mohli buben slyšet. Po příchodu na stanoviště se zastavil, přesunul si bubínek ze zad dopředu a dvěma paličkami začal bubnovat. Než dobubnoval, seběhli se lidé z nejbližšího okolí. Pak zastrčil paličky do podpaží, nasadil si brýle a obřadně vytáhl z kapsy list papíru od starosty a silným hlasem, s patřičným důrazem, přečetl jeho obsah. Když dočetl, uhodil ještě několikrát na buben jako na ukončení a za doprovodu dětí z celé vsi pokračoval v cestě na další zpravodajské stanoviště.
- 2) Zvat členy obecní rady a obecního zastupitelstva i komisi na schůze oběžníkem napsaným starostou.
- 3) Doručovat občanům doporučené zásilky obecního úřadu proti podpisu i výzvy, aby se dostavili na obecní úřad k jednání a pod.
- 4) Ponocovat v noční době a to zpravidla od 22. hodiny do druhé hodiny ranní. Přitom odpískávat na služební píšťalku jednotlivé hodiny, aby byla kontrola, že hlídá a obchází ves. Ponocování s ním se musel zúčastňovat každou noc také jeden občan a to postupně podle popisných čísel. K tomu účelu byla zřízena obecním úřadem "Ponocenská knížka", ve které byla jednotlivá popisná čísla vypsána a opatřena datem, kdy má jeden občan z toho domu nastoupit na ponocování. Nebyl brán zřetel na to, že v některém domě byly jen ženy. Nebyl-li v domě muž, musela jít ponocovat žena. Ten, kdo ponocoval, musel předat Ponocenskou knížku brzy ráno následujícímu, aby se mohl na ponocování připravit. Jestliže byla knížka předána opožděně, nemusel ji dotyčný přijmout a příští noc musel ponocovat zase ten, kdo na předání zapomněl. To se stávalo dost často a pak z toho byly mrzutosti. Neúčast na ponocování musel ponocný hlásit starostovi, který z toho vyvozoval důs-

ledky. Často se ponocování odbyvalo tak, že se přišlo na stanoviště a ponocnému se daly 2 Kč, aby to za něj ohlídal. Ponocování se konalo kvůli včasnému zjištění požáru v obci nebo v okolí a také pro ochranu proti zlodějům. Za velké zimy a mrazů se po odpískání hodiny šel ponocný s ponocujícím ohřát k němu do bytu.

- 5) Dbát na to, aby nebyl rozkrádán a poškozován veřejný i soukromý majetek.
- 6) Zvonit "poledne" a to přesně ve 12 hodin, aby lidé na polích věděli, že je čas k obědu. Večer, když se stmívalo, musel zase zvonit na obecni zvonek takzvané "večerní klekání". V některých obcích se muselo ještě zvonit "ranní klekání".
- Když v obci někdo umřel, zvonil mu jednu hodinu "umíráčkem" a při pohřbu zvonil od vyjití z domu smutku až do chvíle, kdy smuteční průvod došel ke hřbitovu a začal zvonit zvon na kostele. Za zvonění při pohřbu zaplatili sluhoři pozůstalí.

Za svou službu dostával obecní sluha, později strážník, od obce roční služné, které v roce 1931 činilo kolem 400 Kč. Ještě v téže roce mu byla odměna zvýšena o 100 Kč za rozsvěcování nově postaveného veřejného elektrického osvětlení. V roce 1934 se obecní zastupitelstvo usneslo "ohledně nočních hlídek", že obecní strážník musí ponocovat každou noc v létě i v zimě a přidá se mu na platě 75 Kč na celkových 600 Kč. "Pak-li nebude spokojen, vezme se někdo jiný" stojí v zápise. V roce 1938 bylo schváleno služné pro obecního strážníka ve výši 900 Kč ročně. Od roku 1941 se zvýšilo na 1100 Kč.

Obecní sluha dostával ke své roční odměně ještě do užívání část některého obecního pozemku - pastviny, loučky neb pole, aby si mohl vyživit kozu a nasázet brambory. Z obecních lesů mu bylo povoleno skácet si nějaký smrk na topení. Na vánoce a k Novému roku mu někteří sousedé dávali výslužku - vánočku, mouku nebo jiné potraviny a někdy také kus staršího oblečení a obuvi.

(1987)

Prameny:

Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva v Českém Šicendorfu, 1931 - 1945
Paměti kronikáře

NĚKOLIK TRADIC A ZPRÁV Z DOBY ROBOTY A PRONÁSLEDOVÁNÍ NEKATOLÍKŮ NA DOLNOKRUPSKU

Josef Čapek

I

Můj příbuzný Jar. Nováček, řidič učitel v.v. vyhledal v zemském archivu v Brně záznamy o tom, že na panství dolnokrupském po bitvě na Bílé hoře byli tamní vyznavači evangelia jako nekatolíci velmi pronásledováni. Paní Kateřina z Valdštiny, sama horlivá evangelička, se jich ujala a poskytla jim na svém třebíčském panství útulek (šlo asi o 400 osob). Do naší Kamenice u Jihlavy jich přišlo 36 a do blízké Kameničky 10. Z těch Kameničovských byl můj předek jménem Jiřík Lavička. Do Kameničky se přistěhoval roku 1626; ostatní byli přesídleni do různých obcí třebíčského panství. (Výpis z dopisu Františka Mana z Kamenice u Jihlavy, 17. 12. 1962)

II

V katastru obce Horní Krupá asi uprostřed lesní parcely č. 643 příslušející k usedlosti Václava Štěrby č. 48, nachází se dosti velká studánka s velmi dobrou a snad i zdravou vodou, ku které dle vyprávění se poutá tato pověst:

Za doby "temna" a pronásledování vyznavačů pod obojí, českých bratrů, scházeli se tito na odlehlých tajných místech ku svým pobožnostem a vysluhování svatě Večeře Páně. K těmto pobožnostem scházeli se tajní bratři z Krupá i okolí za měsíčních nocí a zde za pomoci postavených hlídek konali svoji pobožnost. Při posluhování Večeře Páně místo vína (kterého neměli) posluhovali si prý vodou z této studánky.

O tomto tajném shromažďování v těchto místech se ale dozvěděli nějakým způsobem na nadřízeném panství a povolali k tomu účelu oddíl vojska, aby je zajmuli a přivedli na zámek. Postavené hlídky bratří je zpozorovaly, daly znamení a konající pobožnost se rozutekli na všechny strany do lesa a tak všichni ušli zatčení a prozrazení. V nastalém zmatku a úleku po znamení hlídek vhodili prý kalich, z něhož si vodou přisluhovali, do studánky. Potud pověst o studánce zvané Jelení studánka. (Výpis z dopisu Václava Štěrby, Horní Krupá 48, březen 1963)

III

Staří lidé, dnes již zemřelí, vyprávěli, že opuštěný hrad Ronovec po dlouhý čas poskytoval tajné místo českým bratrům a evangelíkům k jejich schůzkám a pobožnostem. Občas mezi ně přicházel i kazatel pocházející z Moravy v doprovodu tamnějších spoluvěrců. Snad v tomto doprovodu bývali lidé zběhnutí ze zdejšího panství. Mohlo by to být věrohodné, jak je již uvedeno o čtyřech stech osobách výše.

Občasný ruch projevující se za noci na chátrajícím hradě a probleskující odtud do tmy tu a tam světélka dala brzy příčinu ke zprávám o tom, že na hradě straší a že se tam dějí neuvěřitelné věci. Mnozí tomu věřili a jiní se nad těmi báchorkami jen poušmáli. Snad znali pravé pozadí. I za dne se pověřiví lidé hradu raději vyhýbali. U nich pak vznikly strašidelné pověsti a některé se ještě počátkem 20. století za večerů vyprávěly.

IV

Dále pak staří lidé v Krupě vyprávěli, že v lese nedaleko za hradem, poblíž Královy studánky - zvané též Trákrálová nebo krátce Královka, bývalo obydlí hajného, kde prý tento člověk často poskytoval útulek českým bratrům. Jako jedenáctiletý školák jsem se do těch míst vypravil se svým kamarádem a chtěli jsme najít nějaké pozůstatky po tom obydlí. Toť se ví, zkušenosti jsme neměli a také nic nenašli.

Rok za rokem zapadal do minulosti a asi v roce 1961 jsem jednoho nedělního odpoledne šel vycházkou z Ronovce po lesní cestě do "modřínů". Nedaleko Královy studánky, na pravé straně poblíž cesty zaujala moji pozornost asi 150 cm široká a asi jeden metr hluboká prohlubeň. Sestoupil jsem do ní a všiml si u jejího okraje jezevcem rozhrabaného vosího hnízda. V rozhrabané zemi jsem našel několik drobných střípeček značného stáří a uhlíků ze dřeva. Domnívám se, že to mohla být studeň při obydlí, ale ne hajného, nýbrž uhlíře. Všude ve zdejších okolí jsou četné stopy milířích. Bylo-li tomu tak, jak staří lidé o českých bratřích vyprávěli poskytoval tu onen uhlíř ve svém velice skrovném příbytku jen nouzové přístřeší.

V

Přihodilo se jednou na panském poli na Trčelci při sklizni řepy. Robotníci z Volešné přijeli o malou chvíli později na pole. Dráb dohlížejší na robotníky jim velice hrubě nadával. Jedna mladá žena drábovi

vysvětlovala, proč se opozdili, ale ten ji nenechal domluvit a nehorázně ji býkovcem uhodil po zádech. Žena po tom úderu upadla na zem. V tom okamžiku jeden mladý statný robotník vytrhl ze země velikou řepu a držíc ji za chřást, rozmáchl se a velikou silou drába tou řepou udeřil do hlavy. Řepa se roztříštila na drobné kousky a dráb bez hlesu klesl mrtev na zem. Robotníkovi zůstalo v ruce jen pár lupenů. Ostatní zůstali v ohromení, ale mladý robotník neotálel a za chvíli zmizel v nedalekém lese. Od té doby o něm nikdo nevěděl a v krajině se neukázal. (Podle vyprávění starých lidí)

VI

Jednoho roku při sklizni sena za velice pěkného počasí přijeli robotníci z Olešné s několika fůrami sena na prostranství u kostela v Dolní Krupě. Jelikož se právě na kostelní věži rozezvuchel zvon ohlašující poledne, robotníci zajeli s fůrami pod lípy, kde je nechali stát. Volám donesli vodu, dali jim k hubám na zem kousek sena a sami šli do panské hospody, aby pívem z panského pivovaru zapíjeli sousta okoralého chleba, který měl každý z domova. Sotva v hospodě usedli a snědli několik soust, zvedl se venku na chvíli vítr, zamračilo se a spadlo pár kapek deště, které na fůrách se senem vypadaly jako malá rosa. To mělo pro robotníky zlé následky. Správce velkostatku se velice rozlobil, zvláště pak, když si mu jeden z robotníků dovolil odmlouvat, že bylo poledne a že senu těch několik kapek neuškodilo. Správce ve zlosti poručil, aby přinesli pod lípy lavici, na níž pak dráb dvěma sedlákům vysázel po dvaceti ranách lískovkou a tomu, co si dovolil odmlouvat, plných pětadvacet. Správce této exekuci sám přihlížel. Netrvalo to pak nikterak dlouho a správce jednou před bouří ujížděl na koni domů. V hlubokém ouvoze náhle jeho kůň klopýtl ve výmolu a správce přes koňovu hlavu spadl na zem a zůstal ležet bez vědomí. Robotníci, pospíchající před bouří ke vsi, ho tam našli a odnesli domů. Správce si velice dlouho poležel, ale nikdo ho nelitoval. Nehodu odnesl trvalými následky. (Vyprávěla babička Zmeková z Dolní Krupě)

VII

V Dolní Krupě na bývalém zámeckém nádvoří takřka u tehdejšího jeho středu stojí doposud starý kaštan, okolo něhož pak byl vysázen do širokého kruhu pámelník. Tvoří kolem kaštanu jakýsi živý plot po léta udržo-

vaný. Bylo zde také vysázeno několik jehličnanů podobných smrku. To vše v těchto místech bývalo vidět ještě do první poloviny let třicátých, kdy v roce 1934 rozparcelovali velkostatek. Brzy po tom okruh pámeťáku zanikl a dnes tu stojí jen ten kaštan a dva zbylé jehličnany, kterým nyníjší prostředí lihovaru nikterak neprospívá.

Starší lidé v Dolní Krupě vyprávěli, že tam kde doposud stojí onen kaštan, bývala trestná lavice přinášena odněkud z přízemí zámku. Na ní pak panský dráb prováděl na sedlácích správcem vynesené a určené tresty. K těmto krutým trestům musel leckterý poddaný přihlížet a sám správce se svými úředníky na to hleděli z oken úřednické budovy - dnes je to obydlí a kancelář lihovaru (čp.2).

(1978)

STOPY KULTURY V ORNICI U JENÍKOVA

Jan Chvála

Ornice, »ta nádra matka země« (dle slov básnickových) je vlastně sama dílem kultury lidské. Pračlověk, nemoha se uživit lovem ubývající zvěře, musil osívatí bezlesá místa, později i káceti a páliti lesy, aby tu na mytínách zakládal pole. Jeníkov ovšem byl založen později a tak i pole okolní byla založena ještě později. Možná se domnívati, že bylo začato s kultivací lesa asi mezi X. až XI. stoletím. Nejdříve byl proměněn les v pole okolo osady a postupně se vzrůstajícím rozvojem obce byla pole dále rozšiřována na úkor lesa. Že tomu bylo tak, tomu nasvědčuje jednak uspořádání honů (záhonů) polí a pak různé pozůstatky v ornici.

Ornice v prvotních dobách byla ve velmi tenké vrstvě, protože byla jen primitivními nástroji obdělávána; ale postupem času byla stále prohlubována. A každá ta etapa, éra rozvoje pokroku vzdělavatelů ornice zanechala tu stopy své doby a my, nyníšní rolníci, vzdělávající tu ornici, již naši předchůdce kypřili, nacházíme v ornici různé zbytky a památky na své předchůdce. Naposledy byl les proměněn v pole - vlastně dříve v pastvinu - v polohách, kde se nyní říká »nad boudou« a »na vadinách«. Různé méně vhodné pozemky byly ponechány pastvinami, kteréž časem přece byly uorávány a měněny na pole.

Dříve z lesa u Jeníkova bylo v těch dobách, kdy byla pole rozšiřována, páleno v mířích na dřevěné uhlí, neboť blízké doly a hutě (hlavně v Hoře Kutné) potřebovaly je hojně. Také kováři v místě a okolí je používali. Mnohde jsou dobře znatelná ona místa, kde míř stál a ještě se tam najde něco dřevěného uhlí, ač

již uplynulo od té doby několik století. Tedy ty úlomky dřevěného uhlí jsou nejstarší památkou na ony první kolonisty, kteří pro všechny nás budoucí položili základ chlebočárné ornice.

Druhým ukazovatelem pokračující kultury jsou úlomky nádob hliněných, lépe řečeno střepy. Není snad jediný čtvereční metr pole, aby se tam nenašel aspoň malý střípek. Není divu, vždyť po tolik věků byly tam »zasévány«. Je to celá stupnice druhů zbytků nádob, od nejprimitivnějších až k moderním, jež pozorovateli možno rozlišovati. Ty z nejstarších dob se podobají velice úlomkům z popelnic, jsou nepolované (t. j. nemají glazury). Hmota jejich jest tmavohnědá neb tmavošedá a je také dosti měkká a křehká. Jiné druhy střepů asi z téže doby jsou z pouhé cihlářské hlíny a jsou tudíž na zlomu barvy červené. Některé z těchto nejstarších úlomků nesou stopy ozdob, hlavně ryhování, které tenkrát bylo v »módě«, kdežto nyní se nádoby ozdobují spíše barvením.

Další druh úlomků nese již znak dalšího pokroku, to jest střípky ty mají už glazuru se strany vnitřní. Speciálním znakem této éry jsou zbytky tehdejších kutchanů, pánví, rendlíků, jak se tehdy ty nádoby jmenovaly; byly opatřeny nožkami, majícími tvar zahnutého kužele a díky tomu tvaru, zachovaly se dosti četně podnes v ornici. Asi tehdy neznali nyníšních třínožek při pečení a proto většina nádob musila býti opatřena těmito nožkami při pečení v pekárnách a na otevřeném ohništi. V česlavském muzeu jsou tyto úlomky uvedeny, že pocházejí ze XIII. století. Ale je jisto, že byly nádoby tohoto druhu používány ještě asi před 70 lety. Nádoby, z nichž tyto střepy pocházejí, byly mnohé ozdobeny různými ornamenty a rýhami, jak je individuální talent tehdejšího hrnčíře vdechl ve svůj výrobek.

Většina těchto nádob té doby byla zhotovena z materiálu poměrně měkkého a proto se tyto nádoby lehce rozvřely a nádoby se spotřebovalo mnohem více než nyní. Byla-li nádoba bez glazury aneb glazura odprýskla, tu se pak stávalo, že nádoba načichla tím, co v ní bylo často vařeno. A »čím hrnek navřel«, tím páchlo i jídlo. Bylo to dobře podloženo příslovím.

Dalším druhem úlomků nádob jsou ony, jež pocházejí z dob minulého století a asi před 60 lety se ještě vyráběly. Tyto nádoby měly již glazuru obyčejně z obou stran a sice povětšinou barvy hnědé a zelenavé. Tvar jejich býval více méně baňatý jako u všech nádob za starých dob. Byly již zhotoveny z lepší hrnčířské hlíny; ovšem nebylo to ještě tak zvané kamenné nádobí.

Posléze nacházejí se i střípky nádobí z poslední doby, ale těch je málo, ježto kamenného nádobí se ještě tak dlouho neužívá. Z novější doby pocházejí i střípky porcelánu a skla; za starých dob nádoby z tohoto materiálu byly pro drahotu málo používány.

Mimo uvedené pozůstatky nalézají se v ornici odpadky z cihel, tašek, kachlí a v novější době budou se vyskytovat i zbytky tašek cementových. Dále najdou se i kusy škvárů z kamenného uhlí, budou se i vyskytovat kousky drátů a plíšků mosazných a měděných (důsledek elektrisace) i kusy gumy (z podešví a podpadků). Konečně možno počítati ku kulturním zbytkům v ornici všechno kamení, které jest z jiné horniny než z té, z níž ornice pochází. Všechny ostatní předměty, které se do ornice dostanou, během málo let setlí a zmizí (i předměty ze železa) a proto nestojí za zmínku. Až jednou třeba za 1000 let někdo se bude zabývat tímto tématem, řekne si, nalezná kousek drátu měděného neb kousek cementové tašky: »Hle, to byla doba elektrisace, železobetonu, vzduchoplavby, kdy zúrila válka světová.«

Proč vůbec o takových »malíčkostech« píšete? Protože jsou to jediné památky na naše předky a praobyvatele Jeníkova. Jejich chaty zmizely v dýmu, plamenech a rumech, jejich kosti tih kdes v cizině na bojištích a ve vyhnanství, v prach se rozpadly »u Markéty«. Jen ty střepy tu svědčí, že tu žili a naše pole vzdělávali. Nejsou zapomenuti oni první průkopníci tvoření ornice, ani jejich práce nebyla marnou. My těžíme z jejich díla.

17

(1932)

Ediční poznámka

Kapitola STOPY KULTURY V ORNICI U JENÍKOVA je reprodukována z knížky »Za starým Jeníkovem«, kterou její autor Jan Chvála vydal vlastním nákladem v roce 1932 (místo vydání neuvedeno, tisk Čáslav, 23 stran).

Jan Chvála (8.2.1888 - 27.1.1937), syn truhláře a rolník v Golčově Jeníkově, byl spolupracovníkem tamního kronikáře Bohuslava Klapky. V G. Jeníkově se mezi staršími lidmi traduje, že Jan Chvála za svou zahradou (k čp.76) zakopal pod lípou, kterou sám zasadil, staré »letopisy« města Golčova Jeníkova. (Za laskavé poskytnutí údajů o J. Chválovi děkuji panu Z. Koreckému z G. Jeníkova)

Citovaná kapitola byla ve své době řídkým dokladem bystré a poučné všímavosti k nejméně nápadné, ale dnes významné, kategorii archeologických nálezů.

(Pavel Rous, 1991)

KRONIKÁŘSTVÍ A REGIONÁLNÍ VLASTIVĚDA V ČASOPISE PRÁCE NAŠICH KRONIKÁŘŮ

Pavel Rous

V letech 1973 - 1986 vydávalo havlíčkobrodské okresní muzeum (bylo v té době součástí Okresního vlastivědného střediska, potom Okresního muzea a galerie a znovu OVVS) metodický a zpravodajský časopis Práce našich kronikářů (dále jen PNK). Tento bulletin zvaný v tiráži »metodická pomůcka« byl určen zejména obecním kronikářům okresu. Vytkl si konkrétní cíl »umožnit vzájemnou výměnu zkušeností z kronikářské práce, informovat, publikovat vzorné kronikářské zápisy, zajímavosti z dalších oblastí regionální vlastivědné práce« (anonymní úvod v PNK 1/1973, str.6).

PNK se tak stal v následujících letech publikací, kde se pravidelně objevovaly stručné články s regionální historickou a etnografickou tematikou. Suploval tak neexistující sborník podobného zaměření. (Posledním předohrázejícím počinem v tomto směru bylo vydání zakládajícího /nultého/ čísla vlastivědného sborníku Havlíčkobrodska v roce 1971 okresním muzeem)

PNK vycházel v nákladu 500, výjimečně 800 výtisků a byl rozšiřován zdarma.

Poslední bibliografie regionální literatury pokrývající období 1970 až 1986 (Štrossová, I. ve sborníku Havlíčkobrodska 1, 1988, str.166 - 181) PNK nezahrnuje.

Je proto snad užitečné přehledně shrnout regionalistický a kronikářsko-metodický obsah všech 14 celkem vyšlých čísel PNK, která mají následující vřazení a očíslování:

číslo 1/ ročník 1973, 2/1973, 1/1974, 2/1974, 1/1975, 1/1977, 1/1978, 2/1978, celkové pořadové číslo 9 (1/1979), 10 (2/1979), 11 (1/1980), 12 (1/1981), 13 (1/1982), 14 (1/1986).

Patnácté číslo PNK, které bylo připravováno po r. 1986, již nevyšlo. Příspěvky z něho tvoří základ tohoto (čtvrtého) čísla sborníku Havlíčkobrodska.

Redaktorem PNK byl nejprve Slavomír Bárta, od r. 1976 Jaroslava Bubnová.

Pro následující bibliografický přehled byly vybrány články těchto tematických okruhů: 1) kronikářství (jeho význam, historie, metodika a technika, apod.)

2) historie regionu (v chronologickém rozpětí se místy přibližující roků vydání PNK)

3) etnografie regionu

4) příroda regionu

Pokud se v několika člancích témata překrývají, většinou historie a etnografií, jsou jejich tituly citovány v obou příslušných oddílech bibliografického přehledu.

Do seznamu nebyly pojety články a informace týkající se života a struktury kronikářské obce, stejně tak i obecné úvodní texty.

Na místě je ještě upozornění, že většina příspěvků s historickým obsahem vychází ze zápisů obecních kronik a nemá patřičné publikační náležitosti - chybí většinou odkazy na příslušný díl a stránky, a hlavně není čtenáři známo, do jaké míry jde o citace a do jaké míry byly původní zápisy pozmeněny, doplněny apod. Editor těchto příspěvků (prakticky šlo poněkud více o kronikáře) zůstal pro dnešního čtenáře anonymní. Seriózní zájemce o minulost a její rekonstrukci musí takové příspěvky konfrontovat s originální předlohou.

Zbytky nákladů některých čísel PNK jsou ještě v Okresním vlastivědném muzeu k dostání. Zájemce si zde může také zaplatit kopii kteréhokoli článku z kompletní řady PNK.

P r á c e n a š i c h k r o n i k á ř ů

1 9 7 3 - 1 9 8 6

- - - - -

Kronikářství:

Andejs, J.: Příroda člověku - člověk přírodě, 1/1973, str. 31 - 32

(možnosti kronikářů při spolupráci na ochraně přírody)

Anonym ("Okresní muzeum v Havlíčkově Brodě"): Historia est magistra vi-

tae, 1/1973, 5 - 6

(význam kronikářství a zaměření publikace PNK)

Anonym: Poznámky k právním základům kronikářské práce, 2/1973, 11-12

(výklad směrnice min. kultury z r. 1956)

Černý, V.: Amatérský filmový dokument v kronikářství, 12(1/1981), str.

12 - 14

(základní pokyny a praktická doporučení)

Grulich, T.: Kroniky a kronikáři, 14 (1/1986), 10 - 12

(minulost českého kronikářství a jeho současná problematika)

Herink, J.: Fotografie jako dokument v kronikářské práci, 9 (1/1979), str. 11 - 15

(praktická doporučení a návody pro pořizování, adjustaci, evidenci a ukládání fotografií)

Herink, J.: Úloha kronikáře národních výborů při dokumentaci současnosti, 10 (2/1979), 10 - 12

(možnosti spolupráce kronikářů s okr. muzeem)

Herink, J.: Žárovka nám svítí teprve 100 let, 10 (2/1979), 30 - 32

(podnět pro dodatečné zachycení vzpomínek)

Herink, J.: Záchrana starých a poškozených fotografií pro kronikářské účely, 12 (1/1981), 16 - 21

(praktické návody a recepty)

Hladík, F.: K využívání kronikářských zápisů, 1/1973, 15 - 16

(zkušenosti z besed nad kronikou a z vydávání nástěnných novin)

Hladík, F.: Jak doplnit kroniku o zajímavé údaje, 2/1978, 15 - 18

(dotazník o vesnici /Národopisné společnosti/ jako metodický podnět pro kronikáře)

Hladík, F.: Další doplněk do kroniky, 9 (1/1979), 20 - 22

(možnosti a příklady využití dotazníku o starých hospodách /vydaném Národopisnou společností/)

Hladík, F.: Co by nemělo chybět v našich kronikách, 10 (2/1979), str. 13 - 15

(dotazník /Národopisné společnosti/ o lidových zvycích jako metodický podnět pro kronikáře)

Hladík, F.: Pověsti v našich kronikách, 13 (1/1982), 14 - 15

(osobní zkušenosti se sběrem pověstí)

Hladík, F.: Za kronikářský časopis (příspěvek k diskusi), 14 (1/1986), 37 - 38

(návrh na celorepublikový časopis kronikářů)

Jindra, F.: Aktuálnost kronikářské práce, 13 (1/1982), 10 - 11

(význam dokumentace proměn přírody a tradic)

Kutlvašr, J.: Pomozte při ochraně památek, 1/1973, 29 - 30

(možnosti spolupráce kronikářů při ochraně a dokumentaci stavebních památek)

- Němec, J.: Vítaná pomoc, 2/1973, 24 - 25
(možnosti pomoci kronikářů při ochraně stav. památek a přírody)
- Pramuková, J.: Z nejstarší historie kronik, 12 (1/1981), 24 - 26
(počátky kronikářství, třídění kronik - na základě slovenské zkušenosti)
- Rous, P.: Výběrová bibliografie k dějinám okresu Havlíčkův Brod, 10 (2/1979), 26 - 29
(přehled literatury ke starším dějinám - zhruba do r.1800)
- Smrček, O.: Minimum pro kronikáře - dějepisce, 14 (1/1986), 13 - 17
(praktické rady a informace pro začínajícího historika)
- Sochr, J.: Prameny k dějinám obcí v havlíčkobrodském okresním archivu, 9 (1/1979), 18 - 19
(přehled písemností úřadů, map, periodik, obecních kronik a knihovního fondu v okr. archivu)
- Špaček, J.: Z kronikářské praxe, 1/1977, 13 - 14
(praktické zkušenosti z vedení doplňkových zápisů a pořizování odkazových rejstříků)
- Špaček, J.: Dějiny vesnice v podání kronikáře, 13 (1/1982), 12 - 13
(o písemných pramenech a literatuře k dějinám domů a sídel)
- Špaček, J.: Poznámky k dokumentační příloze ke kronice, 14 (1/1986), str. 36
(osobní zkušenosti z vedení dokumentace)
- Švec, R.: Čím psát a zdobit kroniku, 9 (1/1979), 16 - 17
(metodická a praktická doporučení)

Historie:

Články o metodice, pramenech a literatuře:

- Smrček, O.: Minimum pro kronikáře - dějepisce, 14 (1/1986), 13 - 17
(praktické rady a informace pro začínajícího historika)
- Sochr, J.: Prameny k dějinám obcí v havlíčkobrodském okresním archivu, 9 (1/1979), 18 - 19
(přehled písemností úřadů, map, periodik, obecních kronik a knihovního fondu v Okr. archivu)

- Špaček, J.: Dějiny vesnice v podání kronikáře, 13 (1/1982), 12 - 13
(o písemných pramenech a literatuře k dějinám sídel a domů)
- Rous, P.: Výběrová bibliografie k dějinám okresu Havlíčkův Brod, 10 (2/1979), 26 - 29
(přehled literatury ke starším dějinám - zhruba do r. 1800)
- Články o historii (v chronologickém uspořádání):
- Anonym: Z našich kronik o místech našeho okresu / Kosmova kronika, 1/1977, 41 - 42
(HABERSKÁ CESTA 1101, stručná informace o Kosmovi; výňatek z jeho kroniky)
- Vašáková J.(ed.): Z nejstarší historie Herálecka, 14 (1/1986), 21 - 22
(HERÁLEC 13.-14. stol., podle herálecké kroniky)
- Rous, P.: K počátkům Havlíčkova Brodu, 14 (1/1986), 27 - 28
(HAVLÍČKŮV BROD, 13.-14.stol., předpokládaný vývoj města)
- Anonym (ed.): Stopami husitské revoluce, 1/1974, 18 - 21
(HABRY, DOBRÁ VODA u Malčína, ŽIŽKOVO POLE 1422, 1424; podle ob. kronik Žižkova Pole a podle novin Venkov /1909/)
- Špaček, J.: Zaniklé osady v okolí Žižkova Pole, 13 (1/1982), 18
(katastry ŽIŽKOVA POLE, SAMOTÍNA, MACOUROVA, 14.-17. stol.)
- Anonym (ed.): Proti útisku, 1/1977, 15 - 16
(HABRY, PROSEČ, LUČICE, KÁMEN, JIŘÍKOV, TIS, POHLED, LUBNO, SKUHROV, 1716; vzpoura na haberském panství, podle skuhrovské kroniky)
- Rous, P.: K výročí Jana Františka Beckovského, 2/1978, 39 - 42
(NĚMECKÝ BROD 1626 - 1676, požáry a povodeň; stručný životopis J.F.Beckovského /1658-1725/)
- Komešník, R.: Selské bouře v podhůří Železných hor, 14 (1/1986), 28
(panství HABRY, 1716; panství STUDENEC, 1757)
- Hladík, P.: Pomohla kronika, 2/1978, 13 - 15
(POHLED 1773, rekonstrukce štukového erbu na klášterní prelaturě; 2 foto)
- Anonym (ed.): Jak se číslovaly domy, 2/1978, 24 - 25
(SÁZAVKA 1749 - 2.pol.18. stol.; podle kroniky obce Sázavka)

- Anonym (ed.): Počátky pěstování brambor, 14 (1/1986), 23
(panství hraběte Františka Šporka, cca 1800; podle kroniky osady VADÍN)
- Anonym (ed.): Vrchnost, rychtáři a poddaní, 2/1973, 26 - 28
(VREKA, BĚLÁ, SYCHROV 16. stol. - 1849; podle kroniky obce Vrbka, 1 foto /3 rychtářská práva ze sbírek OM Havl. Brod/)
- Zvěřina, V. (ed.): Německý Brod v době Havlíškově, 14 (1/1986), 34 - 35
(HAVLÍČKŮV BROD 1. pol. 19. stol., vzpomínky Karla Ningra, spolupracovníka K. Havlíška B.; podle článku J. Božka v časopise Osvěta /1914/)
- Špaček, J.: Poddanské povinnosti v obci, 10 (2/1979), 20
(ŽIŽKOVO POLE 18. stol. - 1851)
- Novotný, J. (ed.): Odras prusko-rakouské války 1866 v Habrech, 14 (1/1986), str. 23
(HABRY 1866; podle haberské kroniky)
- Anonym (ed.): Válka rakouskopruská, 2/1978, 25 - 26
(ZBOŽÍ a okolí 1866, vzpomínka Jana Krajička; podle zápisu/z r. 1928/ v kronice obce Zboží)
- Špaček, J.: Ze starých zápisů kroniky obce Žižkovo Pole, 12 (1/1981), str. 28
(ŽIŽKOVO POLE 1866, válka a mor)
- Holan, J.: Malé Versailles, 13 (1/1982), str. 19
(SVĚTLÁ NAD SÁZAVOU 14. - 19. stol., stručná historie světelského zámku)
- Špaček, J. (ed.): Jak žili kdysi učitelé na vesnicích, 9 (1/1979), str. 31 - 32
(ŽIŽKOVO POLE 17. - 19. stol.; podle kroniky obce Ž. Pole)
- Bouška, M.: Stružinecký mlýn, 14 (1/1986), 29 - 32
(STRUŽINEC 18.-19. stol., historie mlýna rodu Šmahelů; 6 foto)
- Pramuková, J.: Z nejstarší historie kronik, 12 (1/1981), 24 - 26
(tržidní kronik a počátky kronikářství z hlediska slovenské zkušenosti)
- Herink, J.: Žárovka nám svítí teprve 100 let, 10 (2/1979), 30 - 32
(fakta o vývoji elektrického osvětlení, 19. stol.)

- Anonym (ed.): Zrušení jazykových výnosů, 2/1973, 30 - 31
(HABERSKÝ okres 1899 - 1900; podle haberské kroniky)
- Anonym (ed.): Zaniklá řemesla - vrtání granátů, 2/1973, 34
(BŘEZINKA 18. stol. - poč. 20. stol.) podle kroniky obce Dolní Březinka)
- Anonym (ed.): Vesnice v minulosti, 1/1974, 21 - 23
(poč. 20. stol., sociální kategorie obyvatel vesnice; podle kroniky obce KOJETÍN)
- Anonym (ed.): Ze zápisů kronikářů z roku 1918, 1/1973, 26 - 27
(ČESKÁ BĚLÁ, DOBROHOSTOV, LIPNICE NAD SÁZAVOU 1918; podle kronik České Bělé, Dobrohostova, Lipnice n. S. a Věže)
- Anonym (ed.): Pozemková reforma, 1/1977, 23 - 24
(1919 - 1921; podle kroniky obce VILÉMOV)
- Šedý, J.: Ze vzpomínek bývalého knoflíkáře, 1/1973, 23 - 25
(HUMPOLECKO, HERÁLECKO, SKÁLA ?, přibližně 1. čtvrtina 20. stol., vzpomínky Aloise Meda)
- Kučera, A. (ed.): O založení gymnázia v Chotěboři, 10 (2/1979), 21
(CHOTĚBOŘ 1909 - 1921; z chotěbořské kroniky)
- Puť, J.: Stručně z Věžnice, 2/1973, 35
(HORNÍ VĚZNICE, DOLNÍ VĚZNICE 1884 - 1924, různá data)
- Herink, J.: "Rekordní" zima 1929 - zamyšlení nad údaji jedné kroniky, 9 (1/1979), 33 - 36
(OVESNÁ LHOTA 1929, zápis v kronice Ovesné Lhoty ve světle dalších poznatků)
- Anonym (ed.): Psal se rok 1933..., 1/1974, 22
(SOBIŇOV 1933, sociální poměry; podle kroniky obce Sobiňov)
- Anonym (ed.): Jak se volilo na Lipnici v roce 1935, 1/1977, 27 - 29
(LIPNICE NAD SÁZAVOU 1935, volební výsledky; podle lipnické kroniky)
- Bičík, Z.: Letecký útok na Světlou nad Sázavou, 13 (1/1982), 20 - 21
(SVĚTLÁ NAD SÁZAVOU 28.12.1944, akce amerického letectva)
- Anonym (ed.): Než přišla svoboda, 1/1975, 10 - 34
(1944 - 1945, válečné události, partyzánská válka, osvobození; podle kronik HAVLÍČKOVA BRODU, VĚŽE, BEZDEKOVA u Chotěboře, HNEVKOVIC, SÁZAVKY, ROZSOCHATCE, DOLNÍ KRUPĚ, HORNÍ a DOLNÍ BŘEZINKY, TRPIŠOVIC, ŽIŽKOVA POLE, NOVÉ VSI U CHOTĚBOŘE; kapitola "Tragedie v Kobylicím dole" zpracována na základě archivu okresního muzea)

- Anonym (ed.): Květen 1945 v našich kronikách, 2/1974, 13 - 31
(1944 - 1945, partyzánská válka, nacistická represe, osvobození; podle kronik obcí KŘÍŽOVÁ a širší okolí, RUŠINOV, MODLSTÍN, VRATKOV, OKROUHVICE, NOVÁ VES U SVĚTLÉ, ŽDÍREC NAD DOUBRAVOU, 5 foto)
- Holík, R.: Vzpomínka na mé zatčení a věznění, 14 (1/1986), 20 - 21
(KŘÍŽOVÁ listopad 1944 - květen 1945)
- Herink, J.: Úvodem, 11 (1/1980), 6 - 11
(HAVLÍČKOBRODSKO závěr roku 1944 - květen 1945, nástin a kontext událostí)
- Anonym (ed.): Květen před devětadvaceti lety, 1/1974, 9 - 12
(SOBINOV, JEŘIŠNO, UHELNÁ PŘÍBRAM, ŽIŽKOVO POLE 5.-12.květen 1945; události podle obecních kronik)
- Dočekal, B.: Vzpomínka na květnové dny roku 1945, 14 (1/1986), 18 - 19
(STŘÍBRNÉ HORY 1945; 1 foto)
- Veno, S.: Vzpomínky historické, ale stále živé, 11 (1/1980), 42 - 43
(KVĚTINOV, KVASETICE květen 1945, události závěru války)
- Dočekal, B.: Konec války ve Stříbrných Horách, 11 (1/1980), 38 - 41
(STŘÍBRNÉ HORY květen 1945)
- Hladík, P.: Vítá vás slunce a květy, 11 (1/1980), 35 - 37
(POHLED květen 1945, osvobození)
- Zeman, J. (ed.): Revoluční dny roku 1945, 11 (1/1980), 32 - 34
(VESELÝ ŽDÁR, HAVLÍČKŮV BROD, LUČICE, PERKNOV květen 1945; podle kroniky obce Veselý Ždár)
- Součková, J.: Květen 1945 v Nové Vsi u Chotěboře, 11 (1/1980), 29 - 31
(NOVÁ VES U CHOTĚBOŘE květen 1945; 1 foto)
- Čapek, J.: Květnové boje dolnokrupských občanů v roce 1945, 11 (1/1980), str. 25 - 27
(DOLNÍ KRUPÁ, ROZSOCHATEC květen 1945; 2 foto /z HORNÍ KRUPÉ/)
- Anonym (ed.): Pohnuté dny osvobození, 11 (1/1980), 17 - 24
(SOBINOV, BÍLEK, a okolí, květen 1945; podle kroniky obce Sobinov)
- Svoboda, O.: Rušné květnové dny roku 1945, 11 (1/1980), 12 - 16
(ŽDÍREC U POHLEDU, JILEMNÍK květen 1945)

- Vraný, A.: Sláva a zánik sklářských hutí v Pavlově u Ledče, 9 (1/1979), str. 28 - 30
(PAVLOV 1830 - 1879, 1925 - 1945, lokalizace a historie skl. hutí a brusírny u Pavlova - výsledek kronikářova průzkumu)
- Anonym (ed.): Zavádění strojů, 2/1978, 32
(DOLNÍ JABLONNÁ 1880 - 1946, vývoj v zemědělství; podle kroniky obce Dolní Jablonná)
- Anonym (ed.): Únor 1948 na stránkách kronik, 1/1973, 10 - 14
(HAVLÍČKŮV BROD, KŘÍŽOVÁ, LIPNICE NAD SÁZAVOU 1948; podle kronik obcí H. Brod, Křížová, Lipnice n.S., 1 foto)
- Anonym (ed.): Soutěžní práce k 30. výročí Vítězného února, 1/1978, 7-50
(1948, ukázky ze soutěžních prací kronikářů P. Jindry /RUŠINOV/, J. Charvátové /DOLNÍ BŘEZINKA/, B. Dočekala /STŘÍBRNÉ HORY/, P. Hladíka /POHLED/, P. Hála /KOŽLÍ/, M. Němcové /HORNÍ STUDENEC/, O. Marka /LEDEČ N.S./, M. Stejskalové /SVINNÝ/, J. Saláka /LIPNICE N.S./, O. Peška /LÍPA/, R. Matulové /PŘIBYSLAV/, H. Turkové /GOLČOV JENÍKOV/ a J. Cibulky /HAVLÍČKŮV BROD/)
- Anonym (ed.): Klement Gottwald čestným občanem Vilémova, 2/1974, 32
(VILÉMOV 1948; podle vilémovské kroniky)
- Špaček J.: Ze starých zápisů kroniky obce Žižkovo Pole, 12 (1/1981), 27
(ŽIŽKOVO POLE 16. stol. - cca 1950, obliba křestních jmen)
- Anonym (ed.): Zvláštní škola internátní v Herálci, 1/1977, 29 - 32
(HERÁLEC 1963, data ze života školy; z herálecké kroniky)
- Anonym (ed.): Vyznání Elišky Perchunové, 2/1973, 18 - 19
(LEŠKOVICE 1945, CHOTĚBOŘ 1966; zápis v chotěbořské pamětní knize)
- Anonym (ed.): Družba mezi LPG Gerdshagen a JZD Nová Ves - Víška, 1/1977, str. 32 - 33
(NOVÁ VES U CHOTĚBOŘE 1960 - 1971) podle kroniky obce Nová Ves u Chotěboře)
- Anonym (ed.): Socialistická výstavba naší vesnice, 1/1977, 24 - 27
(HNĚVKOVICE 1895 - 1972, konfrontace různých dat; podle kroniky obce Hněvkovice)
- Anonym: Hněvkovice - vzorná obec, 2/1973, 15 - 17
(HNĚVKOVICE 1946 - 1972, výběr dat)

- Anonym (ed.): Jubileum našich zemědělců, 1/1974, 13 - 17
(SÁZAVKA, JILEMNÍK, ŽDÍREC u Pohledu, KYJOV 1949 - 1972, data z historie JZD; podle kronik obcí Sázavka, Jilemník - Ždírec)
- Špaček, J.: Žižkova mohyla, 2/1974, 11 - 12
(ŽIŽKOVO POLE 1424 - 1973, historie a popis památky)
- Anonym (ed.): Technika v domácnostech, 2/1978, 30 - 31
(KOŽLÍ, LEDEČ N.S. 1923 - 1973, vývoj vybavenosti; podle kroniky obce Kožlí)
- Anonym (ed.): Živelní pohroma, 1/1974, 33 - 36
(KOŽLÍ a okolí, 18.8.1974, krupobití a jeho následky; podle kroniky obce Kožlí)
- Hladík, F.: Zemědělský pokrok, 9 (1/1979), 23 - 25
(POHLED 1882 - 1978, srovnání zemědělských výnosů, postavení čeledína)

Etnografie:

- Anonym (ed.): Obecní pastucha, 1/1977, 18 - 21
(cca 1900, povinnosti obecního slouhu; z kroniky obce Jedlá - Dobrá Voda)
- Anonym (ed.): Jak se v naší krajině žilo, 1/1977, 16 - 18
(konec 19. stol., každodenní život; podle kroniky obce Dolní Krupá)
- Anonym: Na pomoc kronikářům, 1/1975, 35 - 45
(abecední výkladový slovník zaniklých nebo mizejících názvů přibližně z 18. - 19. stol.; 3 tab. s vyobrazením a terminologií tradičních dřevařských nástrojů a dřevěných výrobků - reprodukováno z publikace)
- Anonym (ed.): Hrad Ronovec, 2/1974, 33 - 34
(RONOVEC, ROUŠTANY, pověst o Miladě a Raubštejnovi; podle kroniky obce Pohled)
- Anonym (ed.): O brodské smrti, 1/1978, 36 - 38
(pověst podle německobrodského adresáře z r. 1892)
- Anonym (ed.): O lidových zvycích na venkově, 2/1978, 27 - 29
(20. stol.; podle kroniky obce DOBRÁ - KŘÍKOV)

- Anonym (ed.): Pověry a zařikávání, 1/1977, 36 - 40
(soutěž pranostik a pověr; podle kroniky obce VILÉMOV)
- Anonym (ed.): Zaniklá řemesla - vrtání granátů, 2/1973, 34
(BŘEZINKA 18. stol.-poč. 20. stol.; podle kroniky obce Dolní Březinka)
- Anonym: Vesnice v minulosti, 1/1974, 21 - 23
(sociální kategorie obyvatel vesnice; podle kroniky obce KOJETÍN)
- Anonym (ed.): Technika v domácnostech, 2/1978, 30 - 31
(KOŽLÍ, LEDEČ N.S. 1923 - 1973; podle kroniky obce Kožlí)
- Anonym (ed.): Zabijačka, 1/1974, 29 - 30
(popis současné domácí zabijačky; podle kroniky obce JILEMNÍK - ŽDÍREC u Pohledu)
- Anonym (ed.): O Schauflerovi, 1/1974, 25 - 26
(18., 20. stol., pověst; podle kroniky obce POHLED)
- Anonym (ed.): Jak se kdysi vařilo, 2/1973, 33
(1. polovina 20. stol. ?; podle kroniky obce CHLÍSTOV)
- Anonym (ed.): Rybářská příhoda, 2/1973, 32
(historka ze života; podle kroniky obce CHLÍSTOV)
- Čapek, J.: Jak strýček Tetřev hledal poklad na Ronovci, 1/1973, 17 - 22
(RONOVEC, dvě pověsti; 1 foto: nález mincí s nádobkou učiněný v OKROUHILICKÝCH DVORÁČÍCH /1972/)
- Hladík, F.: Jak doplnit kroniku o zajímavé údaje, 2/1978, 15 - 18
(dotazník o vesnici vydáný Národopisnou spol. československou při ČSAV)
- Hladík, F.: Další doplněk do kroniky, 9 (1/1979), 20 - 22
(POHLED, SIMTANY, SV. ANNA u Pohledu, staré hospody - průzkum podle dotazníku Národopisné společnosti)
- Hladík, F.: Co by nemělo chybět v našich kronikách, 10 (2/1979), 13 - 15
(dotazník o lidových zvycích vydáný Národopisnou společností)
- Hladík, F.: Pověsti v našich kronikách, 13 (1/1982), 14 - 15
(POHLED, SIMTANY, místní pověsti)
- Hladík, F.: Čas borůvkových koláčů, 13 (1/1982), 16 - 17
(sběr a zpracování borůvek v současnosti; podle kroniky obce POHLED)

- Hladík, F.: Oslava masopustu, 10 (2/1979), 16 - 19
(POHLED 20. stol.) 2 foto)
- Janáček, K.: Jak se doma peklo, 13 (1/1982), 24 - 25
(pravděpodobně SOBIŇOV 19. - 1. pol. 20. stol.)
- Jindra, F.: Železné hory v minulosti, 12 (1/1981), 29 - 35
(RUŠINOV a okolí, 1. pol. 20. stol., sítkování, draní peří, pytláctví, vandrovníci a krajáci, kácení máje; na základě vzpomínek autora)
- Jindra, F.: Řemesla, cestující a obchody, 10 (2/1979), 24 - 25
(RUŠINOV, MODLETÍN 1. pol. 20. stol.; na základě osobních vzpomínek autora)
- Jindra, F.: Domácí pečení chleba - vizitka dobré hospodyně, 10 (2/1979), 22 - 23
(RUŠINOV 1. pol. 20. stol.; na základě vzpomínek autora)
- Jindra, F.: Včelařství, 9 (1/1979), 26 - 27
(RUŠINOV a okolí ? 1. pol. 20. stol.; osobní vzpomínky autora na včelaření)
- Komešník, R.: Chlumecké perličky, 13 (1/1982), 26
(CHLOUMEK, HORNÍ STUDENEC, KŘEMENICE, okolo r. 1900, tři historky ze života)
- Polívka, J. (ed.): Písníčka "V Sommerwaldu u myslivce", 14 (1/1986), str. 33 - 34
(KOJETÍN, BŘEVNICE, cca pol. 19. stol., lidová píseň a její historické pozadí; podle zápisků pana Josefa Čapka)
- Švoboda, O.: Z úvah kronikáře, 13 (1/1982), 6 - 9
(ŽDÍREC u Pohledu - JILEMNÍK, cca 1940, životní podmínky v porovnání s přítomností)
- Šedý, J.: Ze vzpomínek bývalého knoflíkáře, 1/1973, 23 - 25
(HUMPOLECKO, HERÁLECKO, SKÁLA ?, cca 1. čtvrtina 20. stol., podle vzpomínek Aloise Meda)
- Špaček, J. (ed.): Jak žili kdysi učitelé na vesnicích, 9 (1/1979), 31-32
(ŽIŽKOVO POLE 17. - 19. stol.; podle kroniky obce Žižkovo P.)
- Špaček, J.: Ze starých zvyků, 13 (1/1982), 22 - 23
(ŽIŽKOVO POLE, lidové zvyky a pověry)
- Špaček, J. (ed.): Zapomínaná zemědělská pojmenování, 2/1978, 19 - 24
(výkladový slovník zemědělského nářadí, strojů a staveb; podle kroniky Žižkova Pole)

- Špaček, J.: O jedné svatební smlouvě, 1/1974, 28
(ŽIŽKOVO POLE 19. stol.)

Příroda:

- Andejs, J.: Příroda člověku - člověk přírodě, 1/1973, 31 - 32
(stručný výčet chráněných stromů a alejí na akrese; 1 foto: KLOKOČOVSKÁ lípa)
- Anonym (ed.): Živelní pohroma, 1/1977, 33 - 36
(KOŽLÍ a okolí, 18.8.1974, krupobití)
- Herink, J.: "Rekordní" zima 1929 - zamyšlení nad údaji jedné kroniky, 9 (1/1979), 33 - 36
(zápis v kronice OVESNÁ LHOTA ve světle dalších poznatků)
- Votava, B.: O práci ornitologů, 14 (1/1986), 24 - 26
(třídění a vývoj ptactva v okolí KYJOVA a osobní zkušenosti pozorovatele)

(1991)

O B S A H

Robert Jonák: Kronikářství a protispolečenské chování	1
Luděk Štěpán: Bydlení vesnické chudiny na Havlíčkobrodsku	4
Jaroslava Bubnová: Kronikář Josef Čapek a muzejní sbírka v Dolní Krupé	6
Jiří Holan: Hudební skladatel Alois Jelen, rodák ze Světlé nad Sázavou	10
František Hladík: Pohledský občan Jan Losenický	17
Eduard Doubek: Vzpomínky Františka Práška z Ledče n. S. na Kotorskou vzpouru	26
Bohumil Dočekal: Povinnosti obecního sluhy ve Stříbrných Horách ..	29
Josef Čapek: Několik tradic a zpráv z doby roboty a pronásledování nekatolíků na Dolnokrupsku	31
Jan Chvála: Stopy kultury v ornici u Jeníkova	34
Pavel Rous: Kronikářství a regionální vlastivěda v časopise Práce našich kronikářů	37